

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาระดับของการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาปริญญาตรี (2) เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาปริญญาตรี และ (3) เพื่อนำเสนอแนวทางการปลูกฝังกรอบความคิดเรื่อง “ความรู้คู่คุณธรรม” ให้กับนักศึกษาปริญญาตรี สำหรับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 กรอบความคิดเรื่อง “ความรู้คู่คุณธรรม” ของบัณฑิต

ตอนที่ 2 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 4 การออกแบบการวิจัยแบบผสานวิธีเชิงอธิบาย

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 กรอบความคิดเรื่อง “ความรู้คู่คุณธรรม” ของบัณฑิต

1.1 อุดมศึกษากับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ดำเนินการภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) และคุณภาพของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พิจารณาจากสาระสำคัญที่อยู่ในหมวด 6 มาตรา 47-51 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ส่วนเหตุผลของการประกันคุณภาพในระดับอุดมศึกษามี 4 ประการ คือ (1) คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตมีแนวโน้มที่จะมีความแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ประเทศไทยโดยรวมในระยะยาว (2) การแข่งขันกันในเชิงคุณภาพของการจัดการศึกษาและคุณภาพของบัณฑิตภายในและภายนอกประเทศมีมากขึ้น (3) สถาบันอุดมศึกษาที่มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาองค์ความรู้ให้เป็นสากลเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ และ (4) สถาบันอุดมศึกษาที่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่าสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ (สกอ., 2553)

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันได้รับผลกระทบจากหลายปัจจัย เช่น กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education; TQF: HEd) การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เป็นต้น สำหรับการจัดการศึกษาตาม TQF มาจากประกาศ 2 ฉบับ คือ (1) ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2552 และ (2) ประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2552 และจากสาระสำคัญตามประกาศดังกล่าว ทำให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจะต้องปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ได้ตาม TQF โดยมีเป้าหมาย คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนรู้ (Learning outcome) ที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม (2) ด้านความรู้ (3) ด้านทักษะทางปัญญา (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี

การพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิสาขาวิชา ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาบรรลุเนื้อหาวิชาได้อย่างอิสระ เหมาะสม และตรงกับความต้องการหรือเอกลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งทำให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งสามารถพัฒนาหลักสูตรได้อย่างหลากหลาย เพื่อให้เป็นไปตามปรัชญาและปณิธานของสถาบัน ตลอดจนสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต จะเห็นได้ว่า การนำ TQF มาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ทำให้บทบาทของคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเปลี่ยนไป โดยคณาจารย์ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามแผนที่หลักสูตร (Curriculum Mapping) และแสดงความรับผิดชอบต่อผลการเรียนรู้ของบัณฑิต

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) (2552ก) ได้แสดงผลการศึกษาของคณะอนุกรรมการการอุดมศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานการอุดมศึกษา ที่ได้เสนอต่อคณะกรรมการการศึกษาในวุฒิสภา พบว่า คุณภาพของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษากำลังมีปัญหา เช่น (1) สถานศึกษาระดับปริญญาตรี มีความซ้ำซ้อนกันทั้งด้านหลักสูตรและด้านการเรียนการสอน ประกอบกับการขยายตัวของการอุดมศึกษาไทยที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีการแข่งขันตลาดการศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยกันเอง ผลที่ตามมาคือ คุณภาพการศึกษาที่ลดต่ำลง (2) มหาวิทยาลัยไทยมีความแตกต่างสูง เช่น ขนาดงบประมาณ ประเภท บุคลากร และคุณภาพของสถาบัน เป็นต้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งไม่มีการทำงานร่วมกัน ส่งผลทำให้มีระบบการบริหารจัดการที่สิ้นเปลือง เป็นต้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ สมศ. (2552ข) ได้จัดทำข้อเสนอแนะจำนวน 8 ข้อ เสนอต่อคณะกรรมการการอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ได้แก่ (1) อุดมศึกษาไทยต้องเร่งรัดสรรหาและพัฒนาให้ได้คณาจารย์วุฒิปริญญาเอก และตำแหน่งทางวิชาการ ให้เป็นไปตามเกณฑ์ (2) ให้ สกอ. สมศ. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน กพร.) สำนักงานประมาณ

และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้หลักการของการจัดกลุ่มสถาบัน (University Mapping) เป็นกรอบการบริหารอุดมศึกษา โดยสถาบันอุดมศึกษาต้องเร่งปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตรงกับความต้องการของตลาด เพื่อส่งเสริมการได้งานทำของบัณฑิตและแก้ปัญหาการตกงาน (3) กระทรวงศึกษาธิการพึงกำหนดมาตรการเร่งด่วนในการยกระดับคุณภาพให้กับกลุ่มสาขาวิชาที่มีคุณภาพยังไม่ได้มาตรฐาน (4) ให้สร้างกลไกเพื่อให้ระบบการประกันคุณภาพเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร โดยกำหนดมาตรการให้สถาบันอุดมศึกษานำผลการประเมินภายในและภายนอกไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง (5) ควรบังคับใช้นโยบายลดการขยายตัวของสถานศึกษาทุกประเภท โดยให้ใช้นโยบายด้านคุณภาพเป็นจุดแข่งขัน (6) ส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเข้มแข็งเชิงวิชาการและมีอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการให้สามารถออกนอกระบบ (7) อุดมศึกษาไทยควรเร่งสร้างปัญญาให้กับสังคม โดยเร่งสร้างงานวิจัยภายใต้ความร่วมมือของภาคผลิตและภาคอุตสาหกรรม โดยสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ และ (8) การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม เน้นประเมินทุกวิทยาเขต ประเมินระดับคณะ เชื่อมโยงการประกันคุณภาพภายในและภายนอก กำหนดเกณฑ์การประเมิน โดยอ้างอิงจากมาตรฐานสากล การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการส่งเสริมให้สาขาวิชาที่มีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไทย มีความสำคัญด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ (1) ความท้าทายของโลก วิกฤตต่อการอุดมศึกษา ในประเด็นการบริการการศึกษาข้ามพรมแดน และการเคลื่อนย้ายนักศึกษาและบัณฑิต อันเป็นผลมาจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคอาเซียน และ (2) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่า สามารถพัฒนาองค์ความรู้และผลิตบัณฑิตตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ (สกอ., 2553) ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ที่ระบุไว้ชัดเจนว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทการศึกษาเป็นเป้าหมายหลักข้อหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาที่จะต้องดำเนินการให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) (สกส., 2551) ที่ให้ความสำคัญกับการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพเพื่อตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนของประเทศ

หลักการและเหตุผลของการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตในประเทศไทย มาจากเอกสารที่สำคัญ 4 ฉบับ ได้แก่ (1) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2) กรอบมาตรฐานการอุดมศึกษา (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2549) (3) กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) และ (4) แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2551-2554) โดย สกอ. เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ซึ่งมีสาระสำคัญดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แหล่งที่มาของหลักการและเหตุผลของการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตในประเทศไทย

เอกสาร	สาระสำคัญ
1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	อยู่ในหมวด 6 มาตรา 47-51 ที่กล่าวถึงมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในมาตรา 48 ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ให้นำหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก
2. กรอบมาตรฐานการอุดมศึกษา	ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2549 ได้กำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้เกี่ยวกับมาตรฐานการอุดมศึกษา 3 เรื่อง ได้แก่ มาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต มาตรฐานด้านการบริหารจัดการการอุดมศึกษา และมาตรฐานด้านการสร้างและพัฒนาสังคมความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะมาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต การพัฒนาบัณฑิตจำเป็นต้องอาศัยการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาตามคุณลักษณะที่คาดหวัง
3. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565)	กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี มีเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดแผนในปี พ.ศ. 2565 คือ การยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทย เพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต พัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาในการสร้างความรู้และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในโลกวิวัฒน์ สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นไทยโดยใช้กลไกของธรรมาภิบาล การเงิน การกำกับมาตรฐาน และเครือข่ายอุดมศึกษาบนพื้นฐานของเสรีภาพทางวิชาการ ความหลากหลาย และเอกภาพเชิงระบบ โดยผู้ที่ได้รับผลโดยตรงของแผนอุดมศึกษา คือ เยาวชนไทย นักศึกษาไทย และบัณฑิตในอนาคต
4. แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2551-2554)	เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ได้แก่ (1) การเพิ่มสัดส่วนผู้เข้าศึกษาอุดมศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากเดิม 28:72 เป็น 33:67 (2) ผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษามีงานทำไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 (3) ผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นผู้มีทักษะวิชาการ ทักษะวิชาชีพ มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย มีจิตสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการ สามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต มีความสามารถด้านวิเคราะห์ สังเคราะห์ สามารถใช้เทคโนโลยีพื้นฐานได้เป็นอย่างดี มีทักษะในการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ (4) เน้นการมีส่วนร่วมของภาคอุตสาหกรรมการผลิตและภาคอุตสาหกรรมบริการ (5) การเพิ่มศักยภาพการผลิตผลงานวิจัยและนวัตกรรมทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ และ (6) การเพิ่มจำนวนผู้เรียนอุดมศึกษานอกเหนือช่วงอายุ 18-24 ปี โดยใช้ระบบการสะสมหน่วยกิตในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อรองรับการศึกษาตลอดชีวิต

การอุดมศึกษา (Higher Education) เป็นการจัดการศึกษาระดับสูงที่มุ่งพัฒนาคนเข้าสู่อาชีพและวิชาชีพ การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ บัณฑิตไทยจะมีคุณภาพได้ก็ต่อเมื่อการจัดการศึกษามีคุณภาพ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งในประเทศไทยควรจะผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้ได้ปริมาณและคุณภาพตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนของประเทศ

จากผลการสังเคราะห์เกี่ยวกับมิติหรือคุณลักษณะที่นำมาใช้วัดคุณภาพบัณฑิตไทย พบว่า มี 3 กรอบการประเมิน คือ (1) คุณภาพบัณฑิตตาม TQF (2) คุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานการอุดมศึกษา และ (3) คุณภาพบัณฑิตตามตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของหน่วยงานต้นสังกัดและองค์กรประเมิน (สุบิน ยุระรัช, 2556) และจากผลการสังเคราะห์ในตารางที่ 1 จะพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตไทยที่ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (2551-2565) (สกอ., 2550) (2) แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 10 (2551-2554) (สกส., 2551) (3) กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) พ.ศ. 2552 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) (4) มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2549 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549) (5) ตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายในของ สกอ. (2553) (6) ตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. รอบสาม (สมศ., 2553) (7) ตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตตามคู่มือการปฏิบัติราชการของ สำนักงาน ก.พ.ร. (2555) พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบัณฑิตในด้านความรู้ความสามารถมากกว่าที่จะกล่าวถึงในด้านความดี หรือคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีการเจาะจงให้ชัดเจนว่าคุณธรรมจริยธรรมด้านไหนที่บัณฑิตไทยควรจะมี ควรจะทำให้ได้ เพื่อนำไปสู่สังคมไทยที่มีความสุข

ตารางที่ 2 ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตไทย (สุบิน ยุระรัช, 2556)

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตไทย	เอกสารหมายเลข*						
	1	2	3	4	5	6	7
1. จบในสาขาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี		✓					
2. สามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต	✓	✓					
3. ได้งาน/ประกอบอาชีพอิสระทำใน 1 ปี		✓				✓	
4. ได้ทำงานตรงสาขาที่สำเร็จการศึกษา						✓	
5. มีทักษะวิชาการ		✓					
6. มีทักษะวิชาชีพ		✓					
7. มีความรับผิดชอบ		✓	✓	✓	✓		
8. มีคุณธรรมจริยธรรม		✓	✓	✓	✓		
9. มีวินัย		✓					
10. มีจิตสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการ		✓		✓			
11. มีความสามารถด้านวิเคราะห์		✓	✓		✓		

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตไทย	เอกสารหมายเลข*						
	1	2	3	4	5	6	7
12. มีความสามารถด้านสังเคราะห์		✓					
13. สามารถใช้เทคโนโลยีพื้นฐานได้/เทคโนโลยีสารสนเทศ		✓	✓		✓		
14. ทักษะในการสื่อสารภาษาไทย		✓	✓		✓		
15. ทักษะในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ		✓	✓		✓		
16. มีความรู้			✓	✓	✓		
17. มีทักษะทางปัญญา			✓		✓		
18. สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล			✓		✓		
19. มีทักษะทางปฏิบัติ			✓		✓		
20. มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาวิชาที่เรียน				✓			
21. สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง				✓			
22. สามารถทำงานเพื่อพัฒนาสังคม				✓			
23. สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล				✓			
24. มีสุขภาพดี (กายและใจ)				✓			
25. ดูแลเอาใจใส่ รักษาสุขภาพของตนเอง				✓			
26. คุณลักษณะตามความต้องการของนายจ้าง/ผู้ใช้บัณฑิต						✓	✓
27. ได้รับรางวัล/การประกาศเกียรติคุณยกย่องด้านคุณธรรมจริยธรรม					✓		
34. ผลงานของบัณฑิตและคณาจารย์บัณฑิตที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่						✓	

* หมายเหตุ (1) กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (2551-2565) (2) แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 10 (2551-2554) (3) กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) พ.ศ. 2552 (4) มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2549 (5) ตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของ สกอ. (2553) (6) ตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของ สมศ. รอบสาม (2555) (7) ตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของสำนักงาน ก.พ.ร. (2555)

1.2 ความหมายและประเภทของกรอบความคิด

1.2.1 ความหมายของกรอบความคิด

Dweck (2006) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงระดับโลกได้เขียนหนังสือที่มีชื่อว่า “Mindset: The new psychology of success” และได้อธิบายความหมายของกรอบแนวคิด (Mindset) ไว้ในหนังสือเล่มนี้ว่าหมายถึง กระบวนการทางความคิด หรือความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อคุณลักษณะของตนเอง เช่น เชาว์ปัญญา ความสามารถ และบุคลิกภาพ เป็นต้น เมื่อเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ จะมีการตีความหมายของสถานการณ์นั้น และมีการแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ โดยอาศัยกรอบความคิดที่ตนมีอยู่

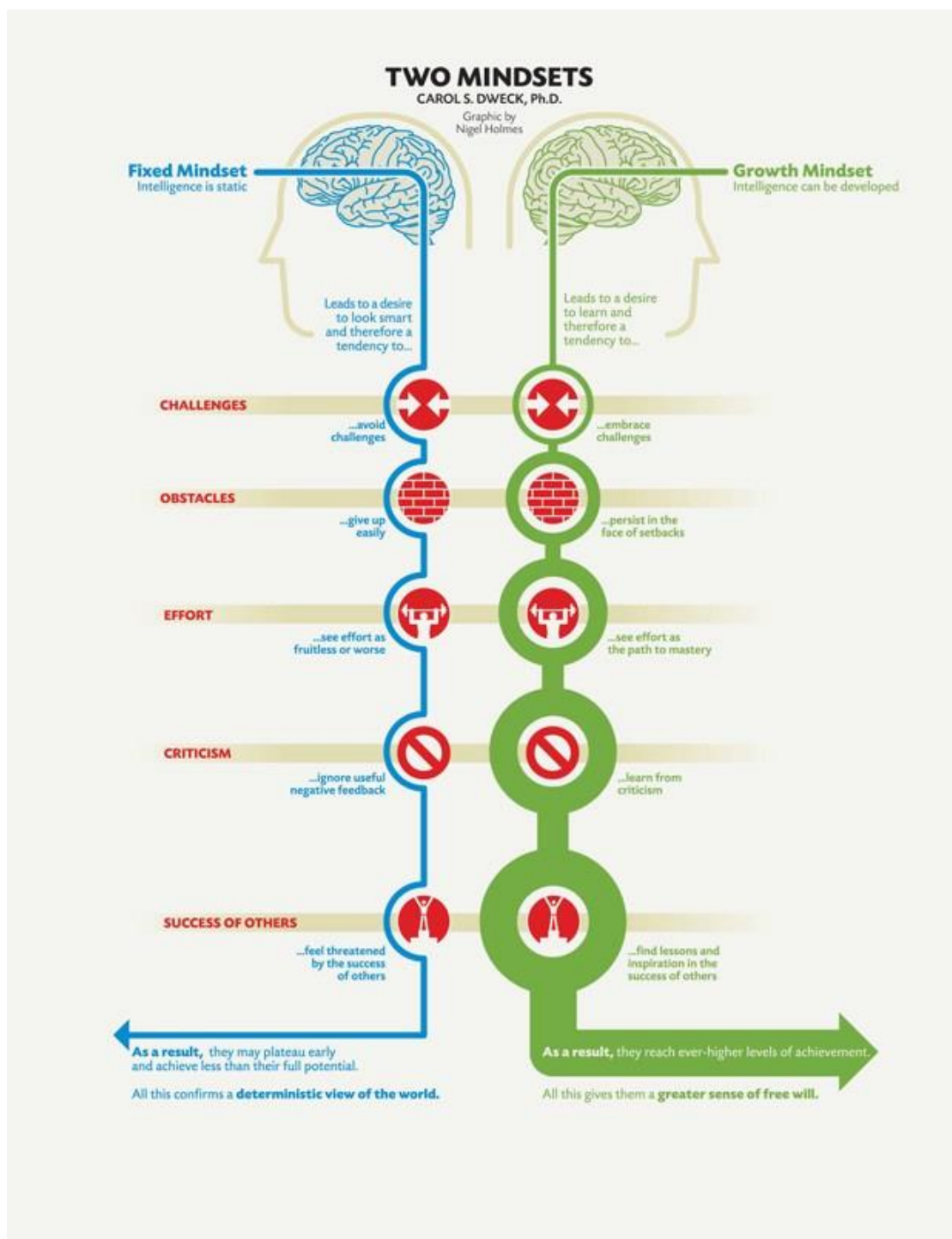
1.2.2 ประเภทของกรอบความคิด

กรอบความคิดออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) กรอบความคิดจำกัด (Fixed mindset) และ (2) กรอบความคิดเติบโต (Growth mindset) โดยกรอบความคิดแต่ละประเภทแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่มีผลต่อพฤติกรรมในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

(1) กรอบความคิดจำกัด (Fixed mindset) Dweck (2006) อธิบายไว้ว่า กรอบความคิดจำกัด เป็นกระบวนการทางความคิดหรือความเชื่อที่มีต่อลักษณะและคุณลักษณะของตนเองว่าไม่อาจเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาได้ หรือหากพัฒนาได้ก็เกิดขึ้นเฉพาะในช่วงต้นของชีวิต เนื่องจากศักยภาพหรือความสามารถต่าง ๆ เป็นผลมาจากพันธุกรรมหรือสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด นอกจากนี้ Chan (2012) และ Lee, Heeter, Magerko & Medler (2012) เป็นนักจิตวิทยาได้กล่าวไว้สอดคล้องตรงกันว่า บุคคลที่มีกรอบความคิดจำกัดมักมีความเชื่อว่า การใช้ความพยายามสะท้อนถึงการด้อยความสามารถ เพราะหากเป็นผู้ที่มีความสามารถแล้วไม่จำเป็นต้องอาศัยความพยายามในการทำสิ่งต่างๆ ใหม่

(2) กรอบความคิดเติบโต (Growth mindset) กรอบความคิดลักษณะนี้ ชนิดา รุ่งเรือง และเสรี ชัดเข้ม (2559) กล่าวไว้ว่า กรอบความคิดเติบโต เป็นความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อลักษณะและคุณลักษณะของตนเองว่า สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ การศึกษากรอบความคิดในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า กรอบความคิดเติบโต มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ การมีกรอบความคิดแตกต่างกันจะส่งผลให้มีคุณลักษณะแตกต่างกันหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความพยายาม ทักษะที่มีต่อความล้มเหลว นอกจากนี้ Dweck (2006) และ Murphy & Dweck (2015) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า กรอบความคิดเติบโต เป็นความเชื่อที่มีต่อลักษณะและคุณลักษณะของตนเองว่า สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาสามารถเกิดขึ้นได้โดยอาศัยความพยายาม การเรียนรู้ และการฝึกฝน ทั้งนี้ กรอบความคิดเติบโตจะนำไปสู่การจูงใจให้ผู้ที่มีการอบความคิดประเภทนี้แสวงหาโอกาสในการพัฒนาตนเองตลอดเวลา บุคคลที่มีการอบความคิดเติบโตมักจะให้ความสำคัญต่อการแสวงหาแนวความคิดใหม่ รวมทั้งมีความพยายามและฝึกฝนตนเองอย่างหนัก เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาตนเอง อันจะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ทั้งการเรียน การทำงาน รวมถึงการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันออกไป (Chan, 2012; O'Rourke, 2014)

โดยสรุป กรอบความคิดจำกัดและกรอบความคิดเติบโตมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในการแสดงออกทางความคิดและพฤติกรรม Dweck (2006, 2012) ได้อธิบายความแตกต่างกันของผู้ที่มีการอบความคิดเติบโตและผู้ที่มีการอบความคิดจำกัดด้วยภาพ โดยแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีการอบความคิดแตกต่างกันเมื่อพบกับสิ่งท้าทายหรืออุปสรรคจะมีมุมมองและการแสดงพฤติกรรมแตกต่างกันหลายประการ เช่น วิธีการเรียนรู้การไปสู่เป้าหมายของชีวิต พฤติกรรมเมื่อเผชิญกับปัญหาหรือความล้มเหลว เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 2 ความแตกต่างกันระหว่างผู้ที่มีกรอบความคิดเติบโตและ
กรอบความคิดจำกัด (Dweck, 2006)

1.3 กรอบความคิด เรื่อง “ความรู้คู่คุณธรรม”

1.3.1 ความหมายและความสำคัญของคุณธรรม

ความสุขสงบของชุมชนและสังคม ส่วนหนึ่งมาจากคนในชุมชนหรือสังคมยึดมั่นในการทำสิ่งที่ถูกต้องหรือดำเนินชีวิตด้วยการมีคุณธรรมหรือจริยธรรมของคนในชุมชนหรือสังคมนั้นๆ คำว่า “คุณธรรมและจริยธรรม” มักนิยมใช้ควบคู่กันเสมอ บางกรณีใช้แยกกัน บางกรณีใช้ควบคู่กันไป เป็นคำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” คำสองคำนี้มีนักวิชาการต่างๆ ได้นิยามไว้จำนวนมาก ผู้วิจัยขอยกมาพอสังเขปประกอบความเข้าใจดังนี้

ประภาศรี สีหอำไพ (2550) กล่าวว่า คุณธรรม คือ หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดีคือความชื่นชมยกย่อง ในขณะที่กระทำ ความชั่วย่อมนำความเจ็บปวดมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงาม ความเข้าใจในเรื่องการกระทำดีมีคุณธรรมเป็นเกณฑ์สากลที่ตรงกัน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น สภาพการณ์ของการทำความดีคือ ความเหมาะสม ความควรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถสั่งสอนอบรมให้ปฏิบัติตามมาตรฐานของพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะ รับผิดชอบชั่วดีตามทำนองคลองธรรม มีจิตใจลักษณะนิสัยหรือความตั้งใจที่ดีงาม

ลิขิต ธีรเวคิน (2548) ได้ให้ความหมาย คุณธรรม หมายถึง จิตวิญญาณของปัจเจกบุคคล ศาสนาและอุดมการณ์ เป็นดวงวิญญาณของปัจเจกบุคคลและสังคมด้วยปัจเจกบุคคลต้องมีวิญญาณ สังคมต้องมีจิตวิญญาณ คุณธรรมของปัจเจกบุคคลอยู่ที่การกล่อมเกลาเรียนรู้โดยพ่อ-แม่ สถาบันการศึกษา ศาสนา พรรคการเมืองและองค์กรของรัฐ

ราชบัณฑิตสถาน (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “คุณธรรม (Virtue หรือ Morality)” หมายถึง สภาพคุณงามความดี เป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 2 ความหมาย ได้แก่ ความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์แก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ และอาจกล่าวได้ว่าคุณธรรม คือ จริยธรรมที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น การเป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ และมีความรับผิดชอบ เป็นต้น

ทศนา เขมมณี (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะหรือสภาวะที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ทุกคน โดยที่คุณลักษณะดังกล่าวเป็นไปในทางที่ถูกต้องและดีงาม ซึ่งเป็นภาวะนามธรรมอยู่ในจิตใจ

พุทธทาสภิกขุ (2505) ได้อธิบายเกี่ยวกับคุณธรรมไว้ว่า คุณ หมายถึง ค่าที่มีอยู่ในแต่ละสิ่ง ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ เป็นไปได้ทั้งทางดีและทางร้าย คือ ไม่ว่าจะทำให้จิตใจยินดีหรือยินร้าย ก็เรียกว่า “คุณ” ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของสิ่งนี้ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมาย 4 อย่าง คือ (1) ธรรมะ คือ ธรรมชาติ (2) ธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติที่เรามีหน้าที่ต้องเรียนรู้ (3) ธรรมะ คือ หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องปฏิบัติ และ (4) ธรรมะ คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น เรามีหน้าที่จะต้องมี หรือใช้มันอย่างถูกต้อง

โดยสรุป คุณธรรมเป็นคุณลักษณะของความรู้สึกลึกซึ้งหรือสภาวะจิตใจที่เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องและดีงาม ที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของมนุษย์เป็นเวลายาวนาน เป็นตัวกระตุ้นให้มีการประพฤติและปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามทางจิตใจ เป็นคุณค่าของชีวิตในการบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ให้เกิดความรักสามัคคี ความอบอุ่นมั่นคงในชีวิต ดังนั้น คุณธรรมเป็นบ่อเกิดของจริยธรรม

สำหรับการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้นิยามกรอบความคิด เรื่อง ความรู้คู่คุณธรรม ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการทางความคิดหรือองค์ความคิดในการดำเนินชีวิตที่ให้ความสำคัญกับการมีความรู้ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ซึ่งกระบวนการทางความคิดดังกล่าวนี้จะมีผลต่อการใช้ชีวิต การเรียน และการทำงานในอนาคตของนักศึกษาปริญญาตรี กรอบแนวคิด เรื่อง ความรู้คู่คุณธรรม ในการวิจัยเรื่องนี้อยู่ในประเภทกรอบแนวคิดเดิบทที่อยู่นบนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่าคนเราสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้

1.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับบัณฑิตที่มีคุณธรรม

ในบริบทของอุดมศึกษา คำว่า “คุณธรรม” เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ข้อหนึ่งของคุณภาพบัณฑิตไทย จากผลการสังเคราะห์เอกสารได้ชี้ให้เห็นว่า คุณธรรมของนักศึกษาและบัณฑิต ถูกกำหนดโดยหน่วยงานระดับชาติหลายแห่ง ยกตัวอย่างเช่น

(1) คุณภาพบัณฑิตตาม TQF ได้กำหนดผลการเรียนรู้ (Learning outcome) ไว้ 5 ด้าน โดยที่ด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็นคุณลักษณะข้อแรก และจากผลการวิจัยของ สุบิน ยุระรัช และคณะ (2554) ได้ยืนยันว่า ผลการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้าน เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของบัณฑิตไทย โดยคุณลักษณะที่สำคัญที่สุด คือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม รองลงมา คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยี ตามลำดับ

(2) คุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2549 ได้กำหนดไว้ว่าบัณฑิตควรมี 3 คุณลักษณะ ได้แก่ (1) บัณฑิตมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน สามารถเรียนรู้ สร้าง และประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สามารถปฏิบัติงานและสร้างงานเพื่อพัฒนาสังคมให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล (2) บัณฑิตมีจิตสำนึก ดำรงชีวิต และปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม และ (3) บัณฑิตมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีการดูแล เอาใจใส่รักษาสุขภาพของตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งเรื่องคุณธรรมจะอยู่ในข้อที่ 2 ของมาตรฐานฯ นี้

(3) คุณภาพบัณฑิตตามตัวบ่งชี้ของสกอ. (2553) สกอ. เป็นหน่วยงานต้นสังกัดของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในประเทศไทย สำหรับตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของ สกอ. มีลักษณะเป็นตัวบ่งชี้ปัจจัยนำเข้า (Input indicator) และตัวบ่งชี้กระบวนการ (Process indicator) มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ คือ (1) ระบบและกลไกการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการเรียนตามคุณลักษณะของบัณฑิต และ (2) ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา โดย สกอ. ได้ให้ความหมายของ “คุณลักษณะของบัณฑิต” ไว้ว่าหมายถึง คุณสมบัติที่พึงประสงค์ซึ่งผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาพึงมี ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ คุณลักษณะของบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติของแต่ละหลักสูตร และคุณลักษณะของบัณฑิตตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต ส่วนคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคุณภาพบัณฑิตตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ การประเมินคุณภาพตามตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของ สกอ. ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพภายใน

สำหรับเรื่องคุณธรรมของนักศึกษา พุทธทาสภิกขุ (2521) (อ้างถึงใน สมเจตน์ ผิวดองงาม, 2557) ได้แนะนำหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของ นักศึกษาไว้ว่า ชีวิตนักศึกษาที่แท้จริงจะต้องเป็นไปในลักษณะที่ใกล้ชิดบรมธรรมยิ่งขึ้น คือ ให้เป็นตัวของตัวเองโดยธรรม ไม่ใช่เป็นโดยกิเลส โดยมานะทิฎฐิ หรือเป็นตัวของตัวเอง ความละเมอเพื่อฝันไปตามความนิยมของชาวโลก หรือของแผนการศึกษาของชาวโลกที่ หลับตาเดินไปไหนก็ไม่รู้ ไม่ไปสู่จุดบรมธรรม ชีวิตประจำวันของนักศึกษาจะต้องเติมเต็มอยู่ด้วยการศึกษา 4 อย่าง คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา และจะต้องถูกต้องด้วย อย่างเช่น เรื่องพุทธิศึกษา วิชาอาชีพเป็นพุทธิศึกษา ให้พุทธิศึกษาเป็นแสงสว่างของชีวิตตลอดชีวิตจึงจะถูกต้อง และ ความถูกต้องนั้นต้องอยู่ในรูปของระบบหนึ่งที่เรียกว่า กินอยู่อย่างต่ำ (Plain Living) และ มุ่งกระทำอย่างสูง (High Thinking) คำว่า กินอยู่อย่างต่ำ หมายถึง กินอยู่พอดี เช่น กินข้าวจานแฉะ อาบน้ำในคู เป็นต้น การกินอยู่อย่างต่ำอย่างง่ายนี้ เพื่อไม่ให้โอกาสแก่กิเลสนั่นเอง ส่วนคำว่า มุ่งกระทำอย่างสูงนั้นหมายถึง มุ่งหมายสูง มุ่งถึงบรมธรรม บรมธรรมเป็นสิ่งสูงสุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ คือ หมดตัวกู ไม่มีตัวกู เมื่อหมดตัวกูแล้วก็จะ ทำอะไร ได้ทุกอย่างที่เป็นบรมธรรม มีความสุขเต็มที่มี ความเต็มเปี่ยมของความเป็นมนุษย์ ซึ่งทำหน้าที่เพียงเพื่อหน้าที่และสุดท้ายมีความรักสากลได้จริง (พุทธทาสภิกขุ, 2521)

ดังนั้น นักศึกษาในมหาวิทยาลัยจะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ แล้วหน้าที่นี้ก็ต้องเป็นความถูกต้อง บริสุทธิ์ ไม่ใช่ความเห็นแก่ตัว การศึกษาจึงต้องเป็นการศึกษาที่ถูก ต้อง ให้มีพุทธิปัญญาที่ถูกต้อง จริยศึกษาที่ถูกต้อง พลศึกษาที่ถูกต้อง หัตถศึกษาที่ถูกต้อง นั่นคือ หน้าที่ ทุกคนมีหน้าที่แต่เพียงทำหน้าที่ให้ถูกต้อง สิ่งต่าง ๆ ก็จะเป็นไปเอง แล้วก็ ต้องทำต่อไปเพื่อให้ได้สิ่งสูงสุด ไม่ใช่ทำทุกอย่างเพื่อเงินแล้วเอาเงินมาหาความสุขทางเนื้อ ทางหนัง เหมือนความใฝ่ฝันของคนหนุ่มสาวสมัยนี้ ทั้งที่เป็นนิสิตมหาวิทยาลัยหรือไม่เป็น นิสิตมหาวิทยาลัยก็ตาม เพราะถูกการศึกษาของโลกแบบผิดๆ ชักจูงไปผิดๆ จึงกลายเป็นผู้ชู้ชาในเรื่องของวัตถุนิยม

1.4 ปัญหาบัณฑิตขาดคุณธรรม

สังคมไทยในปัจจุบัน มีข่าวเกี่ยวกับบัณฑิตกระทำผิดเพราะขาดคุณธรรมออกมาอย่างต่อเนื่อง ปัญหาบัณฑิตขาดคุณธรรมนี้ถือว่าส่งผลกระทบต่อสังคมไทยของเรา ปัญหาบัณฑิตขาดคุณธรรมมีหลายกรณี ยกตัวอย่างเช่น

(1) กรณีนักศึกษาระดับปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยศิลปากรลอกวิทยานิพนธ์ และสภามหาวิทยาลัยได้ดำเนินการถอดถอนปริญญา เมื่อปี พ.ศ. 2552 โดยผู้ที่ลอกวิทยานิพนธ์มีตำแหน่งเป็นถึงนักอักษรศาสตร์ชำนาญกาญพิเศษ สังกัดสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร (มติชนออนไลน์, 2559)

(2) กรณี สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถอดถอนปริญญาเอกเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเมื่อปี พ.ศ. 2555 โดยผู้ถูกถอดถอนเป็นอดีตผู้อำนวยการสำนักนวัตกรรมแห่งชาติ (Thaipublica กล้าพูดความจริง, 2559)

(3) กรณีครูสภาประกาศขึ้นบัญชีดำมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในความผิดฐานขายใบประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู เมื่อปี พ.ศ. 2554 ซึ่งสะท้อนให้เห็นการขาดคุณธรรมอย่างชัดเจน และความเสื่อมของระบบการศึกษาไทย (สำนักข่าวอิศรา, 2559)

(4) กรณี พญ. นิธิวดี ภูเจริญยศ ถูกศาลมีนบุรีสั่งตัดสิทธิประหารชีวิตในข้อหาจ้างวานฆ่า “เอ็กซ์-จักรกฤษณ์” นักกีฬายิงปืนทีมชาติไทย (ผู้จัดการออนไลน์, 2559)

(5) กรณีพิธีกรชื่อดังทำร้ายร่างกายคู่กรณีที่ขับรถมาชนท้ายรถยนต์ยี่ห้อมินิคูเปอร์ จนเป็นที่มาของวลีเด็ด “กราบรถกู” (Sanook, 2559) เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวมา แสดงให้เห็นว่า บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกไปไม่ว่าจะเป็นระดับปริญญาตรี ปริญญาโท หรือปริญญาเอก บางรายถือว่าเป็นคนที่มีความรู้และเก่งมาก แต่ขาดคุณธรรมจริยธรรมจนเกิดเป็นเหตุของเรื่องเศร้าตามมา เรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ที่ยกมาเป็นกรณีตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า “สังคมไทย” ไม่ใช่ต้องการแค่คนเก่ง แต่ความเก่งควรจะมากคู่กับความดี และในปัจจุบันให้ความสำคัญกับ “คุณธรรมนำความรู้” มากกว่า “ความรู้คู่คุณธรรม”

ตอนที่ 2 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.1 ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤต และให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุค โลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

2.1.2 องค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทย ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประชาชนทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และระดับประเทศได้ โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

(1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

(2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

(3) ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

เงื่อนไขสำคัญเพื่อให้เกิดความพอเพียง การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขคุณธรรม หลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตเป็นพื้นฐาน

(1) เงื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รัก สามัคคี ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

(2) เงื่อนไขหลักวิชา อาศัยความรู้รอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

(3) เงื่อนไขชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและปัญญา บริหารจัดการการใช้ชีวิตโดยใช้หลักวิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน

“...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า

มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หุรหาก็ได้ แต่ว่าพอ.

แม้บางอย่างอาจจะฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข

ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ.

อันนี้ก็คือความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ

หรือระบบพอเพียง...พอเพียงนี้อาจจะมีมาก

อาจจะมีของหุรหาก็ได้ แต่ว่าต้อง**ไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น.**

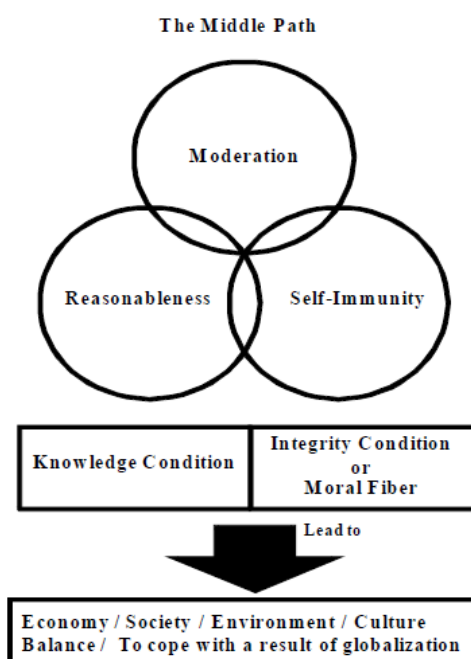
ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ

พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 4 ธันวาคม 2541

นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกนำไปเผยแพร่ในระดับนานาชาติเพื่อให้คนต่างประเทศได้รู้จักและนำไปใช้ เช่น Mongsawad (2010) ได้เขียนบทความทางวิชาการ เรื่อง The Philosophy of the Sufficiency Economy: A Contribution to the Theory of Development ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร Asia-Pacific Development Journal ซึ่งบทความทางวิชาการนี้ได้นำเสนอรายละเอียดก่อนข้างครบถ้วนเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการเผยแพร่ในระดับนานาชาติ (Office of the national economic and social development board, 2007 cited in Naipinit, Promsaka Na Sakolnakorn & Kroeksakul, 2014)

2.1.3 ระดับของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ ไม่ใช่เฉพาะในหมู่คนจนหรือเกษตรกร โดยการเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธาเชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเองแล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป สำหรับระดับของความพอเพียงแบ่งได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

(1) ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่ยิ่งใหญ่ให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น หาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว จากการประกอบสัมมาชีพ รู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ประหยัดแต่ไม่ใช้ตระหนี่ ลด-ละ-เลิก อบายมุข สอนให้เด็กรู้จักคุณค่า รู้จักใช้ และรู้จักออมเงินและสิ่งของเครื่องใช้ ดูแลรักษาสุขภาพ มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

(2) ความพอเพียงระดับชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน บนหลัก ของความรู้ รักสามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันในชุมชน และนอกชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ องค์การการเงิน สวัสดิการชุมชน การช่วยดูแลรักษาความสงบ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในชุมชนมาสร้างประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง

(3) ความพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน เริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจที่หวังผลประโยชน์ หรือกำไรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐานของการแบ่งปัน มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมทั้งลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้น และพนักงานด้านการขยายธุรกิจต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งต้องมีความรู้และเข้าใจธุรกิจของตนเอง รู้จักลูกค้า ศึกษาคู่แข่ง และเรียนรู้การตลาด อย่างถ่องแท้ ผลิดในสิ่งที่ถนัดและทำตามกำลัง สร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่างและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อสังคมและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญต้องสร้างเสริมความรู้และจัดสวัสดิการให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม

(4) ความพอเพียงระดับประเทศ เป็นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้ รักสามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

2.2 การใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิต

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

- (1) ด้านเศรษฐกิจ ไม่ใช่จ่ายเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกัน ไม่เสี่ยงเกินไป
- (2) ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
- (3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว และชุมชน รักษาเอกลักษณ์ ภาษา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย
- (4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จัก ใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคงอยู่ชั่วลูกหลาน
- (5) ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจังจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน
- (6) ทั้งด้านชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่ “ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ในสังคมไทย”

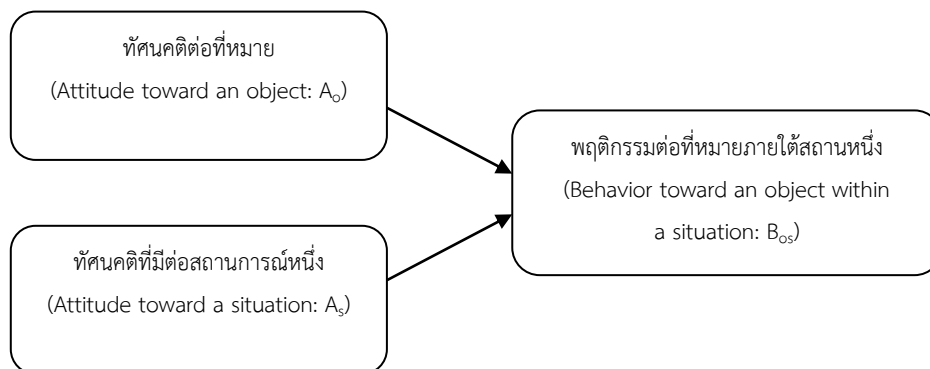
ตอนที่ 3 ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 ตัวแปรตามทฤษฎีที่นำมาใช้ในการทำนายพฤติกรรม

ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการทำนายพฤติกรรมมี 6 ทฤษฎี คือ (1) ทฤษฎีของ Rokeach (1968) (2) ทฤษฎีของ Wicker (1971) (3) ทฤษฎีของ Triandis (1971,1977) (4) ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของ Fishbein & Ajzen (1980) (5) ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของ Ajzen (1985,1988, 1991) และ 6) ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนที่ปรับปรุงโดย Sideridis & Kaissidis – Rodafinos (2001)

3.1.1 ทฤษฎีของ Rokeach (1968)

Rokeach เห็นว่าการจะนำทัศนคติมาทำนายพฤติกรรม จำเป็นต้องพิจารณาทัศนคติ 2 ประเภท คือ ทัศนคติต่อที่หมาย (Attitude toward an object: A_o) และ ทัศนคติที่มีต่อสถานการณ์หนึ่ง (Attitude toward a situation: A_s) ทัศนคติ 2 ประเภทนี้ร่วมกันทำนายพฤติกรรม

ภาพประกอบที่ 4 โมเดลการทำนายพฤติกรรมตามแนวคิดของ Rokeach (1968)

โมเดลข้างต้นอาจเขียนเป็นสมการได้ ดังนี้

$$B_{os} = (w) A_o + (1-w) A_s$$

เมื่อ B_{os} = พฤติกรรมต่อที่หมายภายใต้สถานการณ์หนึ่ง (Behavior toward an object within a situation)

A_o = ทัศนคติต่อที่หมาย (Attitude toward an object)

A_s = ทัศนคติที่มีต่อสถานการณ์หนึ่ง (Attitude toward a situation)

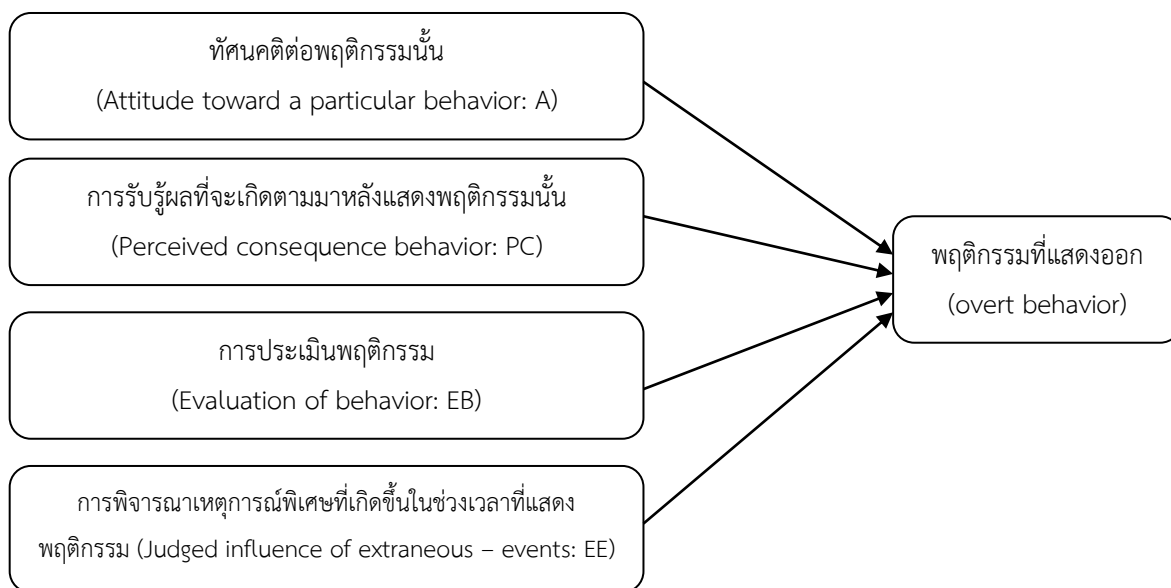
$w, (1-w)$ = การรับรู้ความสำคัญของแต่ละบุคคลว่า A_o, A_s มีความสำคัญต่อ B_{os}

เพียงใด

3.1.2 ทฤษฎีของ Wicker (1971)

Wicker ได้เสนอตัวแปรอื่นซึ่งเขาเชื่อว่า เมื่อใช้ร่วมกับตัวแปรทัศนคติ จะสามารถพยากรณ์พฤติกรรมได้ดีขึ้น ตัวแปรเหล่านี้ ได้แก่ (1) การรับรู้ผลที่จะเกิดตามมาหลังแสดงพฤติกรรมนั้น เช่น การที่บุคคลไปโบสถ์ จะก่อให้เกิดความสงบทางใจ และมีความพึงพอใจในผลการกระทำ (2) การประเมินพฤติกรรม นั่นคือ บุคคลมีความรู้สึก หรือประเมินพฤติกรรมนั้นๆ อย่างไร (3) การพิจารณาเหตุการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่แสดงพฤติกรรมนั้น เช่น หิมะตกหนักในคืนวันเสาร์ อาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะไปวัดในเช้าวันอาทิตย์ เป็นต้น

Wicker ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรข้างต้น ในส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรม และได้สร้างโมเดลที่จะใช้พยากรณ์ และอธิบายพฤติกรรม

ภาพประกอบที่ 5 โมเดลการทำนายพฤติกรรมตามแนวคิดของ Wicker (1971)

โมเดลข้างต้นอาจเขียนเป็นสมการได้ ดังนี้

$$B = (A) w_0 + (PC) w_1 + (EB) w_2 + (EE) w_3$$

เมื่อ $B =$ พฤติกรรมที่แสดงออก (overt behavior)

$A =$ ทัศนคติต่อพฤติกรรมนั้น (Attitude toward a particular behavior)

$PC =$ การรับรู้ผลที่จะเกิดตามมาหลังแสดงพฤติกรรมนั้น (Perceived consequence behavior)

$EB =$ การประเมินพฤติกรรม (Evaluation of behavior)

$EE =$ การพิจารณาเหตุการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่แสดงพฤติกรรม (Judged influence of extraneous – events)

$w_0, w_1, w_2, w_3 =$ น้ำหนักที่ได้จากการคำนวณสมการถดถอยพหุคูณ

3.1.3 ทฤษฎีของ Triandis (1971, 1977)

Triandis เรียกทฤษฎีของตนเองว่า “โมเดลพฤติกรรมระหว่างบุคคล (A Model of Interpersonal Behavior)” โดยเชื่อว่า พฤติกรรมที่เกิดจากการปะทะสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal behavior) ในสังคมเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน ในแต่ละสถานการณ์ พฤติกรรมต่างๆ จะถูกกำหนดโดยการรับรู้ของบุคคลนั้นว่า พฤติกรรมใดจะถูกต้องเหมาะสม และเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ และพฤติกรรมที่แสดงออกยังอาจเกิดจากแรงผลักดันของสิ่งอื่น หรือบุคคลอื่น ความชอบหรือไม่ชอบ พฤติกรรมนั้น ระดับความมากน้อยของความรู้สึก การรับรู้ผลที่จะเกิดตามมา และคุณค่าของสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการแสดงพฤติกรรม จะเห็นได้ว่า การแสดงพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับตัวแปรมากมาย

ดังนั้น การทำความเข้าใจพฤติกรรมที่เกิดจากการปะทะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวแปรต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนด หรือเป็นเหตุของพฤติกรรมนั้นๆ Triandis ได้ศึกษาตัวแปรต่างๆ ที่เชื่อว่าจะสามารถใช้พยากรณ์และอธิบายพฤติกรรมได้ และนำมาสร้างเป็นโมเดลในการพยากรณ์พฤติกรรม ตัวแปรที่ Triandis ศึกษา มีดังนี้ (ธีระพร อุวรรณโณ, 2528)

(1) บรรทัดฐานทางสังคม (norms) เป็นความเชื่อของสังคมว่า พฤติกรรมนั้นถูกต้องเหมาะสม หรือเป็นที่ต้องการ หรือเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม หรือไม่เป็นที่ต้องการ

(2) บทบาท (roles) เป็นกลุ่มของพฤติกรรมที่สังคมพิจารณาแล้วเห็นว่า เหมาะสมสำหรับบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งนั้นๆ และควรยึดถือปฏิบัติ เช่น บทบาทของคนที่อยู่ในตำแหน่งหัวหน้า-ลูกน้อง หรือ พ่อ-ลูก ซึ่งไม่เหมือนกัน เป็นต้น Triandis เชื่อว่าบทบาทของบุคคลนี้ มีส่วนกำหนดพฤติกรรมที่แสดงออก

(3) ภาพพจน์ หรือ โนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง (self-image หรือ self-concept) เป็นสิ่งที่ได้จากประสบการณ์ชีวิต และการรับรู้เกี่ยวกับตนเองว่าเป็นคนอย่างไร บางครั้งหมายถึงความรู้สึกที่ว่าคุณค่า (self-esteem) เช่น จากคำกล่าวที่ว่า “หลายครั้งที่ข้าพเจ้าคิดว่า ข้าพเจ้าเป็นคนที่จะทำอย่างนั้นแน่” ซึ่งมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองที่บุคคลมีอยู่นี้จะสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่แสดงออกเสมอ ยกตัวอย่างเช่น บุคคลที่คิดว่าตนเป็นคนซื่อตรง ย่อมมีแนวโน้มที่จะกระทำในสิ่งที่แสดงถึงความซื่อตรงมากกว่าบุคคลที่ไม่มีความคิดนี้อยู่เลย ดังนั้น การศึกษาตัวแปรนี้จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมได้ดีขึ้น

(4) ความรู้สึก (affect) ที่มีต่อพฤติกรรม หมายถึง อารมณ์ ความคิดของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมซึ่งอาจจะเป็นความรู้สึกทางบวก หรือความรู้สึกทางลบก็ได้ การที่บุคคลมีความรู้สึกทางบวกหรือทางลบต่อพฤติกรรม อาจส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นๆ แตกต่างกันได้

(5) การรับรู้ผลที่จะเกิดตามมา (perceived consequences) หมายถึง ความน่าจะเป็นที่บุคคลคาดว่า สิ่งนั้นจะเกิดขึ้นถ้าแสดงพฤติกรรมนั้นๆ เช่น บุคคลอาจคิดว่าถ้าตนเองเรียนจบมหาวิทยาลัยย่อมจะได้งานที่ดีทำ ในที่นี้ พฤติกรรม คือ การเรียนจบมหาวิทยาลัย ส่วนสิ่งที่จะเกิดตามมา คือ การได้งานดีทำ เป็นต้น

(6) คุณค่าของสิ่งที่จะเกิดตามมา (values of consequences) หมายถึง การประเมินค่าของสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาหลังแสดงพฤติกรรม เช่น การได้งานทำอาจเป็นสิ่งที่ดีสำหรับลูกคนจน เป็นต้น Triandis เชื่อว่า ไม่ว่าผลหรือสิ่งที่จะเกิดขึ้นจะดีหรือไม่ดี การประเมินไม่จำเป็นต้องดีหรือไม่ดีตามเสมอไป การประเมินสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมานี้ ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง (background) ของผู้ประเมินมากกว่า

Triandis ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ข้างต้น ในการอธิบายพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการปะทะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม และนำมาเขียนเป็นโมเดล หรือสมการในการพยากรณ์พฤติกรรม ดังนี้

$$P_a = (w_H \cdot H + w_I \cdot I) F$$

เมื่อ P_a = ความน่าจะเป็นของการกระทำ มีค่าเป็นไปได้จาก 0 ถึง 1 (ค่า 0 บ่งชี้ว่าไม่ทำ และค่า 1 หมายถึง ทำ) ถ้า $P_a = .5$ หมายถึง โอกาสครึ่งต่อครึ่งที่จะมีการกระทำ

H = นิสัย (habit) วัดโดยจำนวนครั้งที่มีการกระทำนั้น

I = เจตจำนง หรือความมุ่งมั่น (intention) ที่จะกระทำ

F = ความเอื้ออำนวยของเงื่อนไข (facilitating condition) หมายถึงถึง

ความสามารถของบุคคลที่จะทำพฤติกรรม ความพร้อมที่บุคคลมีในการทำพฤติกรรม และความรู้ที่บุคคลมีเกี่ยวกับพฤติกรรม

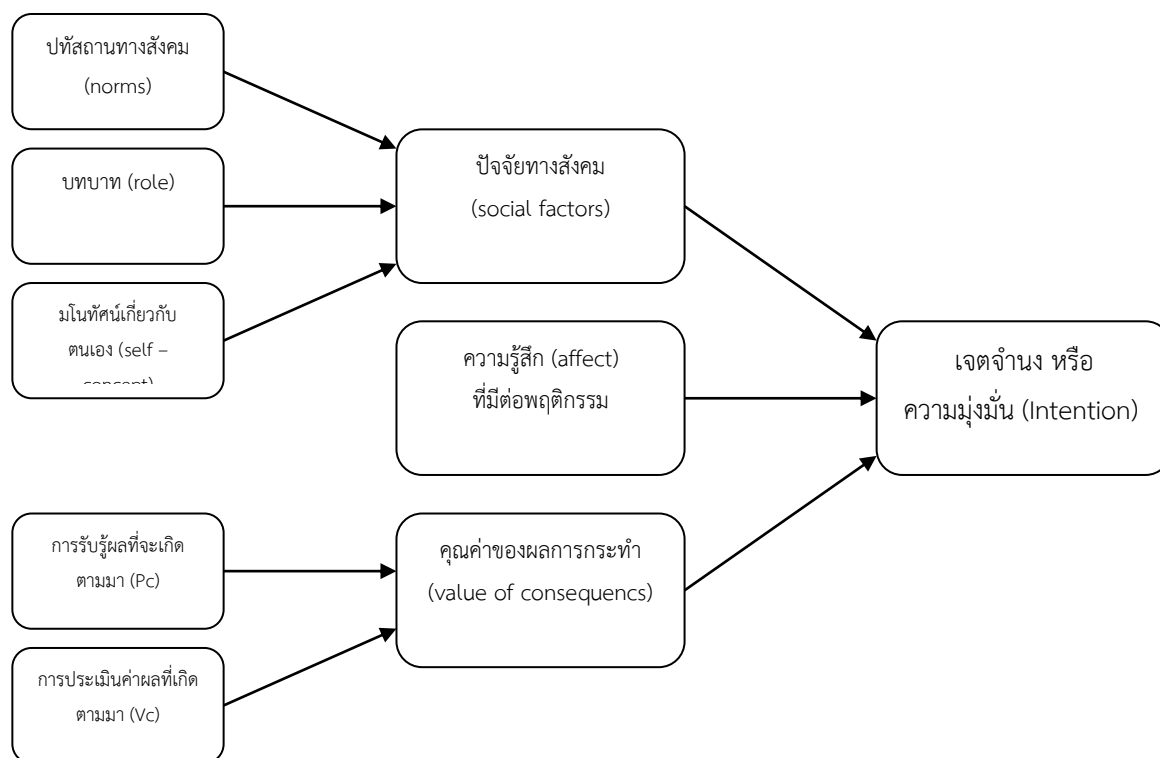
w_H, w_I = น้ำหนักในการพยากรณ์ของตัวแปรนิสัย และเจตจำนง หรือความมุ่งมั่น ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

สำหรับตัวแปรที่ใช้ทำนายเจตจำนง หรือความมุ่งมั่น มี 3 ตัวแปร ดังนี้

- S = ปัจจัยทางสังคม (social Factors) ซึ่งวัดได้จาก 3 ตัวแปร คือ
 ปทัสถานทางสังคม (norms) บทบาท (roles) และมโนทัศน์เกี่ยวกับ
 ตนเอง (self – concept)
- A = ความรู้สึก (affect) ที่มีต่อพฤติกรรม
- C = คุณค่าของผลการกระทำ หรือพฤติกรรม (value of consequences)
 ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวแปรอีก 2 ตัว คือ การรับรู้ผลที่จะเกิดตามมาของ
 พฤติกรรม (perceived possible consequences of the behavior: P_c)
 และ การประเมินค่าผลที่เกิดตามมาของพฤติกรรม หรือคุณค่า
 (values) ของผลการกระทำ (V_c) ซึ่งคำนวณได้จากสูตร $\sum_{i=1}^n P_{c_i}$
 V_{c_i} โดยที่ n คือ จำนวนผลของพฤติกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

จากสมการข้างต้น จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมของบุคคล จะขึ้นอยู่กับตัวกำหนด 2 ตัว คือ นิสัย (habit) กับเจตจำนงหรือความมุ่งมั่น (intention) โดยนิสัย (habit) นี้ บางครั้งหมายถึง พฤติกรรมในอดีต (past behavior) หรือบางครั้งเรียกว่า พฤติกรรมเชิงนิสัย (habitual behavior) ซึ่งวัดได้จากจำนวนครั้งที่ทำพฤติกรรมนั้นมาแล้ว หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำๆ จนเป็นนิสัย ในการทำนายเจตจำนงหรือความมุ่งมั่น (intention) อาจเขียนเป็นสมการได้ ดังนี้

$$I = w_S S + w_A A + w_C C$$

ภาพประกอบที่ 6 โมเดลการทำนายเจตจำนง หรือความมุ่งมั่นตามแนวคิดของ Triandis (1971, 1977)

3.1.4 ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของ Fishbein & Ajzen (1980)

Fishbein & Ajzen เรียกทฤษฎีนี้ว่า “ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action: TRA)” Fishbein & Ajzen พัฒนาทฤษฎีนี้มาเป็นเวลากว่า 10 ปี และเสนอทฤษฎีเต็มรูปแบบเมื่อปี ค.ศ. 1980 โดยมีข้อดกลง (assumption) เกี่ยวกับความมีเหตุผลในการกระทำของมนุษย์ว่า โดยปกติบุคคลจะทำอะไรก็จะมีเหตุผลเสมอ และจะใช้ข้อมูลที่มีอยู่ประกอบการพิจารณาในการกระทำแต่ละครั้ง โดย Fishbein & Ajzen เชื่อว่า พฤติกรรมของบุคคลจะถูกกำหนดโดยเจตจำนง หรือความมุ่งมั่น (intention) โดยมีสาระของทฤษฎีโดยสังเขป ดังนี้ (ธีระพร อูวรรณโณ, 2528; Fishbein & Ajzen, 1980)

1. พฤติกรรมส่วนมากอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตจำนงเชิงพฤติกรรม (behavioral intention หรือ I) ของบุคคล โดยเจตจำนง หรือความมุ่งมั่นนี้ เป็นตัวกำหนดที่ใกล้ชิดกับการกระทำ
2. เจตจำนงเชิงพฤติกรรมนี้ขึ้นอยู่กับตัวกำหนดอีก 2 ตัว คือ
 - (1) ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการประเมินทางบวก – ลบ ของบุคคลต่อพฤติกรรมหรือการกระทำ เรียกว่า “ทัศนคติต่อพฤติกรรม (attitude toward the behavior: A_B)”

A_B ขึ้นอยู่กับ “ความเชื่อเกี่ยวกับผลของพฤติกรรม (behavioral belief: b)” และ “การประเมินผลของพฤติกรรม (evaluation of consequences: e)” ซึ่งอาจเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$A_B = f\left(\sum_{i=1}^n b_i e_i\right)$$

เมื่อ b_i = ความเชื่อเกี่ยวกับผลของพฤติกรรม (behavioral belief)

e_i = การประเมินผลของพฤติกรรม (evaluation of consequences)

(2) ปัจจัยทางสังคม เป็นการประมาณของบุคคลว่า ตนจะมีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (subjective norm: SN) เพียงใด กลุ่มอ้างอิง หมายถึง บุคคลใกล้ชิดที่มีความสำคัญ หรือมีอิทธิพลต่อบุคคลที่แสดงพฤติกรรม

SN ขึ้นอยู่กับ “ความเชื่อเกี่ยวกับบรรณณะของกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการกระทำของตน (normative belief: NB)” ซึ่งหมายถึง ความเชื่อที่ว่าบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในกลุ่มอ้างอิงประสงค์จะให้ตนทำ หรือไม่ทำพฤติกรรมนั้นๆ เพียงใด และยังขึ้นอยู่กับ “แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (motivation to comply: MC)” ซึ่งอาจเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$SN = f\left(\sum_{i=1}^n NB_i MC_i\right)$$

เมื่อ NB_i = ความเชื่อเกี่ยวกับบรรณณะของกลุ่มอ้างอิง (normative belief)

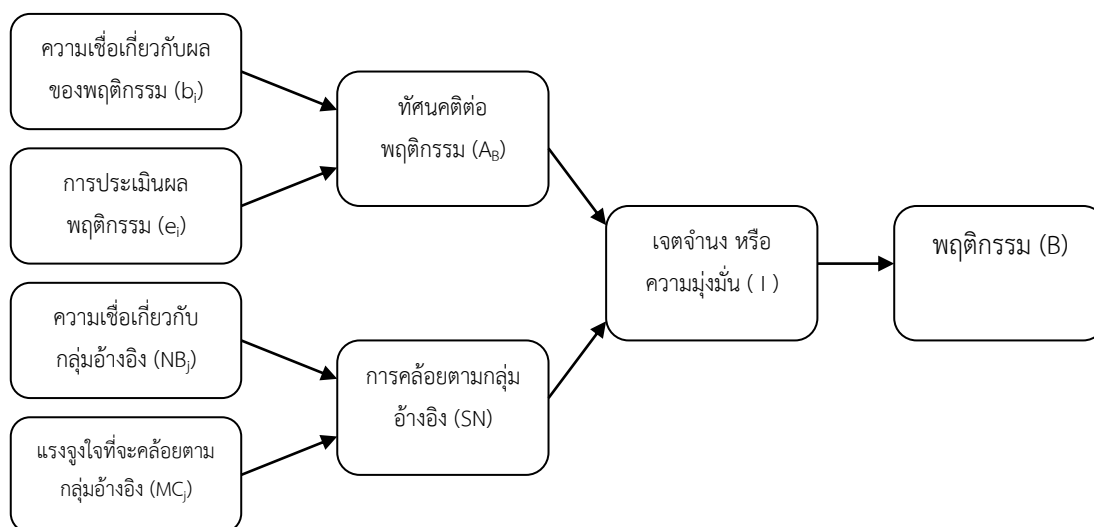
MC_i = แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (motivation to comply)

จากข้อ (1) และ (2) สามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า

$$B \approx I = f(A_{B_{w_1}} + SN_{w_2})$$

เมื่อ w_1, w_2 = น้ำหนักที่ได้จากการคำนวณสมการถดถอยพหุคูณ

และอาจเขียนเป็นโมเดลได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ 7 โมเดลตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของ Fishbein & Ajzen (1980)

ความสำคัญของทัศนคติต่อพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับเจตนาเชิงพฤติกรรม หรือพฤติกรรมเอง นั่นคือ พฤติกรรมบางพฤติกรรมอาจถูกกำหนดโดยทัศนคติต่อพฤติกรรมมากกว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ส่วนพฤติกรรมบางพฤติกรรมอาจได้รับอิทธิพลจากการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมากกว่าทัศนคติต่อพฤติกรรม แต่พฤติกรรมบางพฤติกรรมอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทั้งสองใกล้เคียงกัน และความสำคัญของปัจจัยทั้งสองอาจแตกต่างกันจากบุคคลหนึ่ง ไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง

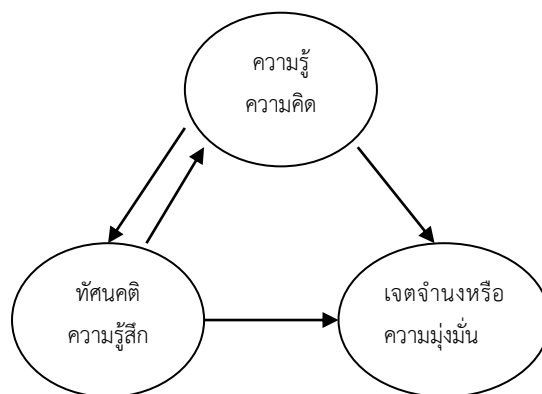
ตัวแปรภายนอก (external variables) เช่น ตัวแปรชีวสังคม ทัศนคติต่อเป้าหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นๆ หรือบุคลิกภาพ บางครั้งอาจมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ถ้าหากว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งในทฤษฎี คือ ความเชื่อเกี่ยวกับผลของพฤติกรรม การประเมินผลของการกระทำ ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง หรือแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมของบุคคลและพฤติกรรม

การกำหนดพฤติกรรมที่ศึกษา จำเป็นต้องคำนึงถึง (1) การกระทำ (action) หรือพฤติกรรม (behavior) จะต้องกำหนดว่าเป็นการกระทำเดี่ยว (single action) เช่น การให้ลูกกินอาหาร การสูบบุหรี่ เป็นต้น หรือเป็นกลุ่มการกระทำหรือกลุ่มของพฤติกรรม (behavior category) ซึ่งอาจประกอบด้วยการกระทำย่อยๆ หลายการกระทำ เช่น การวิ่ง การกระโดดเชือก เป็นต้น (2) เป้าหมาย (target) หมายถึง เป้าหมายของการกระทำ หรือเป้าหมายของพฤติกรรม เช่น นมแม่ คือเป้าหมายของพฤติกรรมการให้ลูกกินอาหาร เป็นต้น (3) เวลา (time) หมายถึง เวลาที่พฤติกรรมที่เราสนใจศึกษาจะเกิดขึ้น เช่น การกินนมแม่ตอนค่ำ เป็นต้น (4) บริบท (context) หมายถึง สถานการณ์ที่พฤติกรรมที่เรา

สนใจศึกษาจะเกิดขึ้น หรือสถานที่ที่พฤติกรรมเกิดขึ้น เช่น กินนมแม่ที่บ้าน เป็นต้น การกำหนดพฤติกรรมที่ศึกษานี้ สามารถกำหนดให้มีความจำเพาะได้ตามที่เราสนใจศึกษา เมื่อกำหนดพฤติกรรมได้แล้ว การวัดทัศนคติต่อพฤติกรรม ก็จะต้องวัดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมด้วย

โดยสรุป คำว่า “ความมุ่งมั่น (Intention)” ตามแนวคิดของ Fishbein & Ajzen (1980) หมายถึง เจตนาหรือเจตจำนงของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรม เรียกว่า เจตนาเชิงพฤติกรรม (Behavioral intention) โดยอธิบายว่า พฤติกรรมส่วนมากอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตจำนงเชิงพฤติกรรมของบุคคล โดยเจตนา เจตจำนง หรือความมุ่งมั่นนี้เป็นตัวกำหนดที่ใกล้ชิดกับการกระทำ เจตนาหรือความมุ่งมั่นนี้ขึ้นอยู่กับตัวกำหนดอีก 2 ตัว คือ (1) ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการประเมินทางบวก – ลบ ของบุคคลต่อพฤติกรรมหรือการกระทำ เรียกว่า “ทัศนคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward the behavior)” โดยวัดได้จากความเชื่อเกี่ยวกับผลของพฤติกรรม (Behavioral belief) และการประเมินผลของพฤติกรรม (Evaluation of consequences) และ (2) ปัจจัยทางสังคม เป็นการประมาณของบุคคลว่า ตนจะมีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective norm) เพียงใด กลุ่มอ้างอิง หมายถึง บุคคลใกล้ชิดที่มีความสำคัญ หรือมีอิทธิพลต่อบุคคลที่แสดงพฤติกรรม โดยวัดได้จาก “ความเชื่อเกี่ยวกับบรรณณะของกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการกระทำของตน (Normative belief)” ซึ่งหมายถึง ความเชื่อที่ว่า บุคคลแต่ละคนที่อยู่ในกลุ่มอ้างอิงประสงค์จะให้ตนทำ หรือไม่ทำพฤติกรรมนั้นๆ เพียงใด และขึ้นอยู่กับ “แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Motivation to comply)”

นอกจากตัวแปรตามทฤษฎีที่ Fishbein & Ajzen ได้เสนอไว้แล้ว Fishbein & Ajzen (1975) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของความรู้ อาจเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลต่อเจตจำนงหรือความมุ่งมั่น (intention) โดยได้กล่าวไว้ว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการปะทะสัมพันธ์ (interaction) ระหว่าง 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบของความรู้ (cognitive component) และองค์ประกอบของความรู้สึก (affective component) แต่ไม่ได้หมายความว่า ทัศนคติเป็นผลรวมของ 2 องค์ประกอบ ซึ่งทำให้ Fishbein & Ajzen (1975, 1980) เป็นนักวิชาการในกลุ่มที่เชื่อว่า ทัศนคติมีเพียงองค์ประกอบเดียว คือ องค์ประกอบของความรู้สึก การปะทะสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างองค์ประกอบของความรู้ และ องค์ประกอบของความรู้สึก

ภาพประกอบที่ 8 การปะทะสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความรู้ และความรู้สึก ที่ส่งผลต่อเจตจำนงหรือความมุ่งมั่นตามแนวคิดของ Fishbein & Ajzen (1975)

นอกจาก Fishbein & Ajzen (1975, 1980) ที่เชื่อว่าทัศนคติมีองค์ประกอบเดียวแล้ว พบว่า ยังมีนักวิชาการหลายท่านที่มีความเชื่อเกี่ยวกับองค์ประกอบของทัศนคติต่างกัน เช่น Kretch, Crutchfield and Ballachey (1962) และ Triandis (1971) เชื่อว่าทัศนคติมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านความคิดหรือความรู้ (cognitive component) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (affective component) และองค์ประกอบด้านการปฏิบัติ (behavioral component) ส่วน Katz (1960), Rosenberg (1956, 1960, 1965) เชื่อว่าทัศนคติมี 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความคิดหรือความรู้ และองค์ประกอบด้านความรู้สึก ส่วนนักวิชาการที่เชื่อว่าทัศนคติมีองค์ประกอบเดียว เช่นเดียวกับ Fishbein & Ajzen คือ องค์ประกอบด้านความรู้สึก ได้แก่ Insko (1967), Thurstone (1959) และ Bem (1970)

3.1.5 ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของ Ajzen (1985, 1988, 1991)

Ajzen ได้ปรับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลเพื่อให้สามารถทำนายและเข้าใจพฤติกรรมที่อาจไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของบุคคลอย่างเต็มที่ และเรียกทฤษฎีนี้ว่า “ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB)” ซึ่งเสนอทฤษฎีเต็มรูปแบบเมื่อปี ค.ศ. 1985 ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนมีโครงสร้างของทฤษฎีคล้ายกับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล แต่ต่างกันว่า Ajzen พยายามทำความเข้าใจและทำนายพฤติกรรมที่อาจไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของบุคคลอย่างเต็มที่ (incomplete volitional control) กล่าวคือ เป็นพฤติกรรมที่บุคคลประสบปัญหาในการควบคุม ทำให้บุคคลไม่สามารถตัดสินใจได้แน่นอนว่าจะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้น ต้องอาศัยโอกาส หรือทรัพยากรอื่นๆ เช่น เงิน เวลา ทักษะ การร่วมมือจากบุคคลอื่น เป็นต้น

ตัวแปรที่สามารถใช้อธิบายพฤติกรรมที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของบุคคลอย่างเต็มที่ ได้แก่ การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (perceived behavioral control: PBC) ซึ่งหมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่า เป็นการยากหรือง่ายที่จะทำพฤติกรรมนั้น

การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ขึ้นอยู่กับผลรวมของผลคูณระหว่าง “ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม (control belief: c)” และ “การรับรู้การควบคุม (perceived power: p)” โดยความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม หมายถึง ความเชื่อเกี่ยวกับการมี หรือไม่มีทรัพยากรหรือโอกาสที่จำเป็นในการทำพฤติกรรม ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมนี้ อาจได้รับอิทธิพลจาก 1) ประสบการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมนั้นๆ ในอดีต 2) ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้อื่นเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น 3) การสังเกตจากประสบการณ์ของคนคุ้นเคยและเพื่อน และ 4) มีตัวแปรอื่นๆ ที่เพิ่มหรือลดความยากของการทำพฤติกรรมนั้นๆ ส่วนการรับรู้การควบคุม หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่า มีปัจจัยควบคุมบางอย่างที่สามารถเอื้ออำนวยหรือขัดขวางการแสดงพฤติกรรมนั้น สามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า

$$PBC = f\left(\sum_{k=1}^n c_k p_k\right)$$

เมื่อ c_k = ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม (control belief)

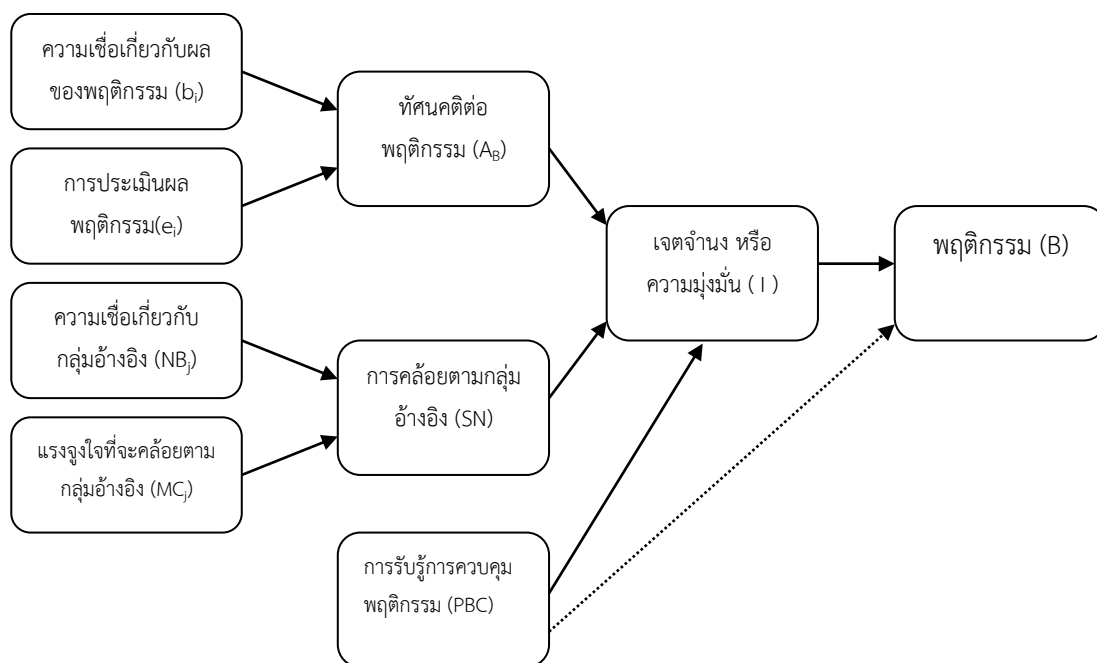
p_k = การรับรู้การควบคุม (perceived power)

และเมื่อนำ PBC มารวมกับตัวแปรตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ก็สามารถสร้างสมการในการทำนายพฤติกรรม ตามแนวคิดของ Ajzen ได้ดังนี้

$$B \approx I = f(A_{Bw_1} + SN_{w_2} + PBC_{w_3})$$

เมื่อ w_1, w_2, w_3 = น้ำหนักที่ได้จากการคำนวณสมการถดถอยพหุคูณ

และอาจเขียนเป็นโมเดลได้ดังแผนภาพ

ภาพประกอบที่ 9 โมเดลตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของ Ajzen (1985, 1988, 1991)

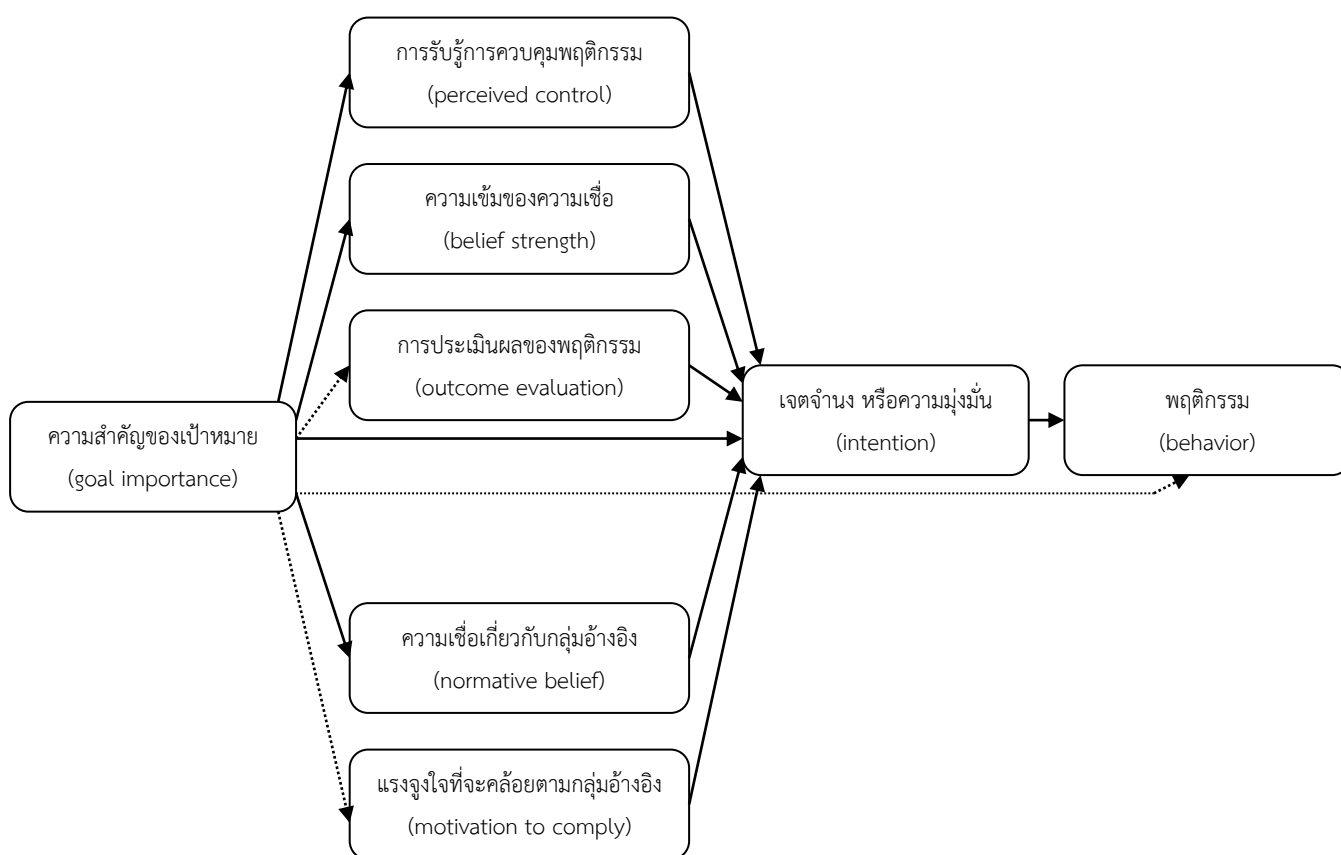
3.1.6 ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนที่ปรับปรุงโดย Sideridis & Kaissidis-Rodafinos (2001)

จากวิจัยเรื่อง “Goal importance within planned behaviour theory as the predictor of study behaviour in college” โดย Sideridis & Kaissidis – Rodafinos (2001) พบว่า ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของ Ajzen มาปรับปรุงใหม่ โดยการตั้งสมมติฐานว่า ตัวแปรตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ได้แก่ ความเข้มของความเชื่อ (belief strength) เกี่ยวกับผลของพฤติกรรม การประเมินผลของพฤติกรรม (outcome evaluation) ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (normative beliefs) แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (motivation to comply) และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (perceived control) อาจส่งผลโดยตรงต่อเจตจำนง หรือความมุ่งมั่นที่จะแสดงพฤติกรรม (intention) โดยไม่จำเป็นต้องแสดงอยู่ในรูปของผลรวมของผลคูณระหว่างตัวแปร ความเชื่อเกี่ยวกับผลของพฤติกรรม (behavioral belief) กับการประเมินผลของพฤติกรรม (outcome evaluation) และระหว่างตัวแปร ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (normative beliefs) กับแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (motivation to comply)

สมมติฐานข้างต้น ได้รับการสนับสนุนจาก Vallerand and others (1992 อ้างถึงใน Sideridis & Kaissidis–Rodafinos, 2001) และผู้สร้างทฤษฎีเอง คือ Ajzen โดยกล่าวว่า การแสดงอยู่ในรูปผลรวมของผลคูณระหว่างตัวแปร อาจไม่ช่วยให้มีการตรวจสอบ unique contribution ของตัวแปรแต่ละตัวตามทฤษฎี ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับผลของพฤติกรรม (behavioral belief) การประเมินผลของพฤติกรรม (outcome evaluation) ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (normative beliefs) และแรงจูงใจที่จะ

คล้ายตามกลุ่มอ้างอิง (motivation to comply) ที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อการทำนายเจตจำนงในเชิงพฤติกรรมและพฤติกรรม นอกจากนี้ Sideridis & Kaissidis–Rodafinos ยังได้เพิ่มตัวแปร ความสำคัญของเป้าหมาย (goal importance) ในการแสดงพฤติกรรม เข้าไปในโมเดลด้วย และจากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรความสำคัญของเป้าหมาย เป็นตัวแปรที่ส่งผลโดยตรงต่อตัวแปรทุกตัวในโมเดลตามทฤษฎี Sideridis & Kaissidis – Rodafinos (2001) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะมีการตรวจสอบบทบาทของตัวแปรความสำคัญของเป้าหมายกับพฤติกรรมอื่นด้วย นอกจากนี้ ในการวิจัยครั้งต่อไป อาจตรวจสอบบทบาทของตัวแปรกลาง (mediator variables) ตัวอื่นๆ ด้วย เช่น การเข้าถึงทัศนคติ (attitude accessibility) (Doll & Ajzen, 1992), ความเข้มของทัศนคติ (attitude strength) หรือความคาดหวังในเชิงพฤติกรรม (behavioural expectation) (Gibbon et al., 1998)

โมเดลเชิงทฤษฎี (theoretical models) ตามสมมติฐานของ Sideridis & Kaissidis–Rodafinos ที่ได้เสนอไว้ เป็นดังนี้

ภาพประกอบที่ 10 ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนที่ปรับปรุงโดย Sideridis & Kaissidis–Rodafinos (2001)

โมเดลที่ปรับปรุงโดย Sideridis & Kaissidis - Rodafinos นี้ จะไม่มีตัวแปรทัศนคติต่อพฤติกรรม (attitude toward the behavior) เหมือนอย่างในทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนแบบดั้งเดิม Sideridis & Kaissidis-Rodafinos (1998, 2001) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ตัวแปรทัศนคติ (attitudes) การเห็นคุณค่าในตัวเอง (self-esteem) ความสามารถที่แท้จริง (actual ability) หรือตัวแปรภูมิหลัง (background variables) อื่นๆ เป็นส่วนหนึ่งของตัวแปรความสำคัญของเป้าหมาย (goal importance) ในการแสดงพฤติกรรม

3.2 ตัวแปรจากผลของการวิจัย

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ตัวแปรความรู้ (Knowledge) และความเข้าใจ (Understanding) มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

Wanasilp & Tangvitoontham (2015) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและมาตรฐานการดำรงชีวิต (Living standard) ซึ่งวัดได้จากรายได้ของครอบครัว (Family's income) โดยใช้กรณีศึกษาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency economy community) ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาและความรู้ (Knowledge) เกี่ยวกับหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลต่อรายได้ของครอบครัว ส่วนภูมิลำเนาของครอบครัว (Location of family) ไม่มีผลต่อรายได้ของครอบครัว

บุษกร คำโสม และศุภกัญญา จันทรุกขา (2558) ได้พัฒนาแบบจำลองการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยการวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาระดับการจัดกิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงและระดับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ และ (2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองสมการโครงสร้างของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี กับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 275 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ลงทะเบียนเรียนในปีการศึกษา 2557 ผลการวิจัยพบว่า (1) นักศึกษามีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมระดับมาก และ (2) แบบจำลองสมการโครงสร้างการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 193.87 ที่องศาอิสระเท่ากับ 101 และค่าความน่าจะเป็น (p-values) เท่ากับ 0.00 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.92 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.94 ค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.06 นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ พบว่า กิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการ

ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยค่าขนาดอิทธิพล 0.39 ส่วนความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีอิทธิพลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิชาภา กู๋จินดา และวิวัฒน์ แก้วดวงเล็ก (2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำการเก็บข้อมูลของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท รวมทั้งสิ้น 10 แห่ง ในแต่ละชุมชนได้มีการเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างชุมชนละ 20 ตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ รวมทั้งสิ้น 200 ตัวอย่าง จากนั้นทำการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปร ร่วมกับการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่ม(Discriminant Analysis) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าค่าเฉลี่ย มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้ใหญ่บ้าน และโทรทัศน์มากที่สุด แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในระดับมาก ได้แก่ ปัญหาทางด้านทรัพยากรป่าไม้ ปัญหามลพิษทางอากาศ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชน

ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม (2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมมอ โศก จังหวัดนครปฐม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คุณภาพชีวิตและการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (4) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนปทุมมอ โศก จำนวน 125 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย และผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า (1) การรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมมอ โศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า การรับรู้ด้านเงื่อนไขคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด คุณภาพ

ชีวิตของชุมชนปทุมมอโศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า คุณภาพชีวิตด้านปลูกฝังค่านิยมไทยอยู่ในระดับมากที่สุด การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมมอโศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนปทุมมอโศก ที่มีเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ ในชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และประสบการณ์เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ (4) การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมมอโศก คือ การตั้งใจฝึกฝนตนเอง เรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย พอเพียง มีศีลมีธรรมเป็นหลักเป็นที่พึ่งพิงตนให้พึ่งตนเอง ขวนขวาย เอาภาระรับผิดชอบในกิจการต่างๆ ของชุมชน และมีชีวิตอยู่อย่างผู้ให้และผู้เสียสละ

ชูชัย พิทักษ์เมืองแมน (2553) ได้ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาทัศนคติของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต และ (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของนักศึกษาต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยศึกษาจากตัวอย่างจำนวน 358 คน ผลการวิจัยพบว่า (1) นักศึกษามีทัศนคติต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตในระดับมากทั้งในด้านบุคคล ครอบครัว และด้านสังคม และ (2) ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของนักศึกษาต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ส่วนปัจจัยด้านอื่นๆ ไม่มีผลต่อทัศนคติของนักศึกษา

ตารางที่ 3 ผลการสังเคราะห์ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

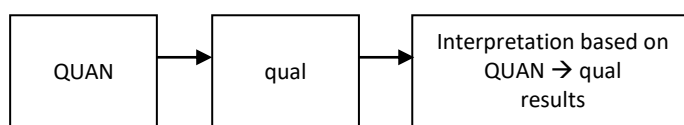
ตัวแปร	Rokeach (1968)	Wicker (1971)	Triandis (1971, 1977)	Fishbein & Ajzen (1975)	Fishbein & Ajzen (1980)	Ajzen (1991)	Sideridis & Kaissidis-Rodafinos (2001)	Wanasilp & Tangyitooontham (2015)	Choomchom (2015)	นุยกร์ คำโสม และศุภกัญญา จันทรวงษา (2558)	วิชาญ ถูตันตา และวิวัฒน์ แก้วดวงเล็ก (2558)	ทิวเมฆ นาวานุญนิยม (2558)	ชูชัย พิทักษ์เมืองแมน (2553)	ผลการพิจารณา
1. ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรม														
ความรู้ความเข้าใจ								✓		✓	✓		✓	คงไว้
ความมุ่งมั่น			✓	✓	✓	✓	✓		✓					คงไว้
การรับรู้ผลที่จะเกิดตามมาหลังแสดงพฤติกรรม	✓	✓										✓		คงไว้
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง			✓											ตัดออก
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม						✓								ตัดออก
การประเมินพฤติกรรม		✓												ตัดออก
การพิจารณาเหตุการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นในช่วงที่แสดงพฤติกรรม		✓												ตัดออก
ความสำคัญของเป้าหมาย							✓							ตัดออก
กิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง										✓				ตัดออก
การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร											✓			ตัดออก
คุณลักษณะของบุคคล เช่น เพศ อายุ ประสบการณ์ เป็นต้น												✓		ตัดออก
2. ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรม (ตัวแปรส่งผ่าน คือ ความมุ่งมั่นเชิงพฤติกรรม และเจตคติ)														
เจตคติ → ความมุ่งมั่น		✓	✓	✓										คงไว้
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม → ความมุ่งมั่น						✓	✓	✓						คงไว้
ความรู้ → เจตคติ	✓		✓	✓										คงไว้
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง → เจตคติ			✓	✓	✓									คงไว้
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม → เจตคติ				✓	✓	✓								คงไว้
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง → ความมุ่งมั่น					✓	✓								ตัดออก
ความรู้ → ความมุ่งมั่น				✓										ตัดออก
ความเข้มของความเชื่อ → ความมุ่งมั่น							✓							ตัดออก
การประเมินผลของพฤติกรรม → ความมุ่งมั่น							✓							ตัดออก
ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง → ความมุ่งมั่น							✓							ตัดออก
แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง → ความมุ่งมั่น							✓							ตัดออก

หมายเหตุ เกณฑ์การคัดเลือกตัวแปรพิจารณาที่อ้างอิง 3 รายการขึ้นไป, → หมายถึง ส่งผลต่อ

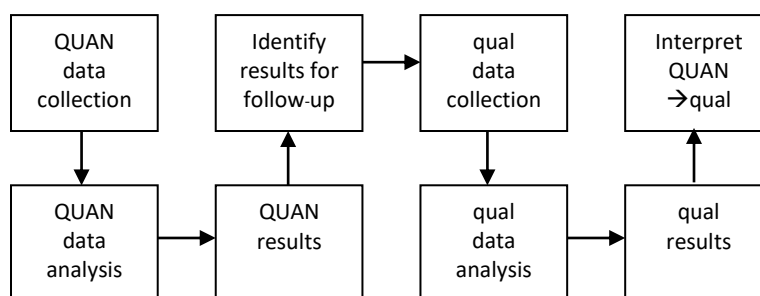
ตอนที่ 4 การออกแบบการวิจัยแบบผสมวิธีเชิงอธิบาย

การออกแบบการวิจัยแบบผสมวิธีเชิงอธิบายความ (Explanatory Mixed Methods Designs) มีลักษณะคือ แทนที่ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลเพียงครั้งเดียว ผู้วิจัยอาจจะเก็บข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพเป็นลำดับขั้นตอน (Sequentially) หรือแบ่งระยะของการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ระยะ (Two phrases)

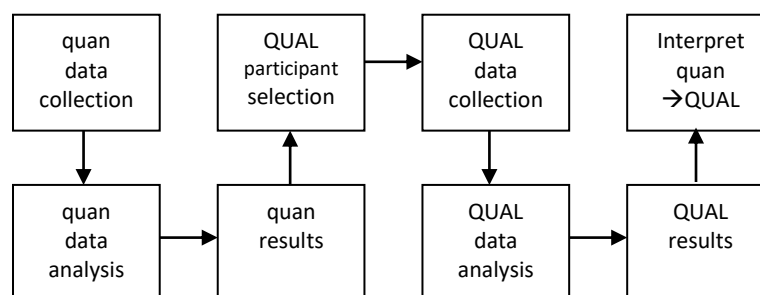
แบบที่ 1 โมเดลทั่วไป (Explanatory Design)

แบบที่ 2 Explanatory Design: Follow-up Explanations Model (QUAN emphasized)

แบบที่ 3 Explanatory Design: Participant Selection Model (QUAL emphasized)

ภาพประกอบที่ 11 การออกแบบการวิจัยเชิงอธิบาย (Explanatory Design)

(Creswell & Plano Clark, 2007)

การออกแบบด้วยวิธีการนี้ Creswell (2005) อธิบายว่า นิยมใช้มากที่สุดในการวิจัยทางการศึกษา โดยขั้นตอนแรกเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณก่อนและต่อมาเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพเพื่อช่วยอธิบายหรือช่วยให้ผลของวิธีการเชิงปริมาณมีความชัดเจนขึ้น สำหรับหลักการเบื้องต้นของการออกแบบด้วยวิธีการนี้ คือ ข้อมูลและผลจากการศึกษาด้วยวิธีการเชิงปริมาณช่วยให้ได้คำตอบหรือภาพทั่วไป (General picture) เกี่ยวกับปัญหาของการวิจัย และถ้ามีการวิเคราะห์มากขึ้นด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ ก็จะทำให้คำตอบของปัญหาวิจัยมีความชัดเจนขึ้น โดยข้อมูลที่ได้จากวิธีการเชิงคุณภาพจะนำไปช่วยอธิบาย ขยายความ และยืนยันผลของการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณ

สำหรับกระบวนการหรือขั้นตอนในการทำวิจัยแบบผสมวิธี Creswell (2005) เสนอไว้ว่า กระบวนการการวิจัยแบบผสมมี 7 ขั้นตอน ได้แก่

(1) การตัดสินใจว่าการวิจัยแบบผสมเป็นวิธีการที่สามารถทำได้หรือไม่ และมีความเหมาะสมเพียงใดที่จะนำมาใช้ (Determine if a mixed methods study is feasible) โดยผู้วิจัยจะต้องมีทักษะหรือความชำนาญทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

(2) การระบุหลักการและเหตุผลว่าทำไมจะต้องศึกษาวิจัยโดยการใช้ทั้งวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Identify a rationale for mixing methods)

(3) การระบุกลยุทธ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (Identify a data collection strategy) และการเลือกประเภทของการออกแบบการวิจัยที่เหมาะสม (Type of Design)

(4) การพัฒนาคำถามวิจัยในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Develop quantitative and qualitative research questions) โดยเขียนคำถามวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

(5) การเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ (Collect quantitative and qualitative data)

(6) การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในลักษณะของการแยกวิเคราะห์ระหว่างวิธีการเชิงปริมาณและวิธีการเชิงคุณภาพ หรือการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพไปพร้อมกัน (Analyze data separately or concurrently)

(7) การเขียนรายงานการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะของวิธีการเชิงปริมาณ และระยะของวิธีการเชิงคุณภาพ (Write the report as a one- or two-phase study)

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Wanasilp & Tangvitoontham (2015) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและมาตรฐานการดำรงชีวิต (Living standard) ซึ่งวัดได้จากรายได้ของครอบครัว (Family's income) โดยใช้กรณีศึกษาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency economy community) ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาและความรู้ (Knowledge) เกี่ยวกับหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลต่อรายได้ของครอบครัว ส่วนภูมิลำเนาของครอบครัว (Location of family) ไม่มีผลต่อรายได้ของครอบครัว

ประทีป พีชทองกลาง และญาติวิมินทร์ พีชทองกลาง (2559) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรบิ โภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวัยรุ่น กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 11 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้ 2 คน อาจารย์ผู้สอน 9 คน และผู้บริหารสถานศึกษาที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการในสถานศึกษาจนประสบผลสำเร็จ 3 คน รวม 25 คน สำหรับการพัฒนาแบบฯ และนักศึกษา จำนวน 32 คน สำหรับทดลองใช้แบบฯ การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม และการวิจัยเชิงทดลอง ผลการวิจัยพบว่า (1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรบิ โภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวัยรุ่นเป็นการบูรณาการระหว่างพุทธวิธีการสอนและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) องค์ประกอบมี 4 ประการ คือ แนวคิดของการจัดการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ และ (3) ขั้นตอน มี 4 ขั้นตอน คือ สนุก สติ สำนึก สาระ และ (4) ผลการจัดการเรียนรู้ พบว่า พฤติกรรมกรบิ โภคด้วยสติปัญญาของวัยรุ่นทั้ง 4 ด้าน คือ การฟัง การดู การอยู่ (ใช้ชีวิต) และการกิน เพิ่มขึ้นทุกด้าน กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สามารถสร้างความสนุก ปลูกศรัทธา พัฒนาสติ ส่งเสริมจิตสำนึกของนักศึกษาจนสามารถนำไปใช้เป็นวิถีชีวิต และพัฒนาวิธีคิดของตนเองได้

ทักษิณา เครือหงส์ รัชฎจิรา บุญพิชญาภา และรุจิรา คงนุ้ย (2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ โดยการวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ คือ (1) ศึกษาการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (2) เปรียบเทียบระดับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิระหว่างคณะ และ (3) เปรียบเทียบระดับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิระหว่างชั้นปี ผลการวิจัยพบว่า (1) การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ภาพรวมมีการปฏิบัติระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีการ

ปฏิบัติระดับมากในด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม และมีการปฏิบัติระดับปานกลางในด้านเศรษฐกิจ (2) การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ระหว่างกลุ่มไม่แตกต่างกัน และ (3) การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิระหว่างชั้นปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผจงสุข เนียมประดิษฐ์ และคณะ (2558) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาลในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยการวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ คือ (1) วิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาล (2) พัฒนารูปแบบการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาล และ (3) นำเสนอแนวทางการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาล กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกิจการนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 12 แห่ง จำนวน 1,320 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 1 - 2 โดยใช้โปรแกรม LISREL สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 25 คนและจัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยพบว่า (1) องค์ประกอบหลักของการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 4 องค์ประกอบเรียงตามลำดับ ได้แก่ 1.1) ด้านเครือข่ายและการนำงานวิจัย/นวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ 1.2) ด้านการเงิน งบประมาณ รายได้และการประหยัดเงิน 1.3) ด้านกิจกรรมเพื่อพัฒนา 1.4) ด้านส่งเสริมคุณธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาล (2) การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ 2.1) หลักการและเหตุผล 2.2) วัตถุประสงค์การบริหาร ได้แก่ 2.2.1) ความพอประมาณที่พอดีเหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 2.2.2) ความมีเหตุผลในการปฏิบัติโดยมุ่งตอบสนองต่อความต้องการของสังคม 2.2.3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 2.2.4) ความรอบรู้ 2.2.5) คุณธรรมส่งเสริมการพัฒนา เรียกว่า แนวคิด POPULACE คือ จิตสาธารณะ/การมีส่วนร่วม (Participatory) ความโปร่งใส ซื่อตรง (Open) ความอดทน (Patient) ความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกัน (Unitary) กฎระเบียบที่เป็นธรรม (Lawful) ความรับผิดชอบต่อสังคมและตนเอง (Accountable) ความเพียรการเอาใจใส่ (Careful) ความเสมอภาคเท่าเทียม (Equal) 2.3) โครงสร้างการบริหาร 2.4) แนวทางการบริหาร และ (3) แนวทางการบริหาร ประกอบด้วย 4 แนวทางหลัก 23 แนวทางย่อย

บุษกร คำโฮม และศุภกัญญา จันทรุกขา (2558) ได้พัฒนาแบบจำลองการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยการวิจัยเรื่องนี้มี

วัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาระดับการจัดกิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงและระดับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาของคณะบริหารศาสตร์ และ (2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองสมการ โครงสร้างของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 275 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ลงทะเบียนเรียนในปีการศึกษา 2557 ผลการวิจัยพบว่า (1) นักศึกษามีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมระดับมาก และ (2) แบบจำลองสมการ โครงสร้างการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 193.87 ที่องศาอิสระเท่ากับ 101 และค่าความน่าจะเป็น (p-values) เท่ากับ 0.00 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.92 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.94 ค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.06 นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตัวแปรที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ พบว่า กิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยค่าขนาดอิทธิพล 0.39 ส่วนความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีอิทธิพลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ทิวมข นาวาบุญนิยม (2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมมอ โศก จังหวัดนครปฐม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คุณภาพชีวิตและการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (4) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนปทุมมอ โศก จำนวน 125 คน และผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า (1) การรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมมอ โศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายงานพบว่า การรับรู้ด้านเงื่อนไขคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด คุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมมอ โศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายงานพบว่า คุณภาพชีวิตด้านปลูกฝังค่านิยมไทยอยู่ในระดับมากที่สุด การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมมอ โศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนปทุมมอ โศก ที่มีเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพในชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และประสบการณ์เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ (4) การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปฐมอโศก คือ การตั้งใจฝึกฝนตนเอง เรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย พอเพียง มีศีลมีธรรมเป็นหลักเป็นที่พึ่งพิงตนให้พึ่งตนเอง ขวนขวาย เอาภาระรับผิดชอบในกิจการต่างๆ ของชุมชน และมีชีวิตอยู่อย่างผู้ให้และผู้เสียสละ

วิชาชา ภูจินดา และวิวัฒน์ แก้วดวงเล็ก (2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำการเก็บข้อมูลของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท รวมทั้งสิ้น 10 แห่ง ในแต่ละชุมชน ได้มีการเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างชุมชนละ 20 ตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ รวมทั้งสิ้น 200 ตัวอย่าง จากนั้นทำการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปร ร่วมกับการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าค่าเฉลี่ย มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้ใหญ่บ้านและโทรทัศน์มากที่สุด แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มักมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในระดับมาก ได้แก่ ปัญหาทางด้านทรัพยากรป่าไม้ ปัญหามลพิษทางอากาศ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชน

ศิริรัตน์ วีระชาติยานุกูล และพรณี ล้าวรรณวงศ์ (2556) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีภูมิคุ้มกันตนทางจิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับผลการเรียนของนักศึกษา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีภูมิคุ้มกันตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน 4 องค์ประกอบ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษาและค้นหาสมการทำนายผลการเรียนของนักศึกษาตามลักษณะทางจิตเอกภาพ ซึ่งเป็นแบบวัดการมีภูมิคุ้มกันตน จำนวน 36 ข้อ รวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างนักศึกษาที่เรียนวิชาสถิติเบื้องต้นจำนวน 215 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เทคนิคการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวและเทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกเชิงพหุ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีภูมิคุ้มกันตนอยู่ในระดับค่อนข้างสูงและลักษณะที่ทำให้ภูมิคุ้มกันตน 4 องค์ประกอบแตกต่างกันมากถึง 3 องค์ประกอบ ยกเว้นองค์ประกอบด้านการมีสติ-สัมปชัญญะ คือ เพศของนักศึกษา ส่วนสมการทำนายกลุ่มนักศึกษาที่มีผลการเรียนในระดับปกติและต่ำกว่าระดับปกติซึ่งมีตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ คะแนนสอบกลางภาค องค์ประกอบด้านการมอง

โลกแง่ดีและด้านความชอบเสียงรบกวนทำนายนักศึกษามีผลการเรียนในระดับปกติ และต่ำกว่าระดับปกติได้ถูกต้องโดยรวมร้อยละ 76.7

สุดาพร วงศ์จันทร์ และนီออน พิณประดิษฐ์ (2554) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความเข้าใจและการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแม่บ้านในเขตเทศบาล อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี: การศึกษาและการจัดกิจกรรมผสมผสาน โดยการวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาความเข้าใจและการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแม่บ้าน ในเขตเทศบาล อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี และ (2) ศึกษาผลของกิจกรรมผสมผสานในการพัฒนาความเข้าใจและการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแม่บ้าน ในเขตเทศบาล อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 สำรวจความเข้าใจและการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแม่บ้านอำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 402 คน ระยะที่ 2 สร้างและจัดกิจกรรมผสมผสาน ประกอบด้วย กิจกรรมกระบวนการกลุ่ม จำนวน 5 ครั้ง และการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มจำนวน 2 ครั้ง กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 24 คน จาก 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านโพนบก หมู่บ้านซ่างและหมู่บ้านหนองหิน ระยะที่ 3 ติดตามประเมิน ความเข้าใจและการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแม่บ้าน หลังเข้าร่วมกิจกรรมผสมผสานของกลุ่มเป้าหมาย ผลการวิจัยพบว่า (1) แม่บ้านมีความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 71.76 ส่วนการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 31.04 เมื่อแยกตามคุณลักษณะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ด้าน พบว่าแม่บ้านมีความเข้าใจและการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ด้านความพอประมาณอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 75.14 ด้านความมีเหตุผลอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 65.27 และด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 44.42 และ (2) ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแม่บ้านหลังเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแม่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านสามารถจัดทำแผนการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ และนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

ศศิเพ็ญ พวงสายใจ วัชรวิ พฤทธิกันนที พรทิพย์ เขียรธีรวิทย์ สุขุม พันธุ์รงค์ และพิมลพรรณ บุญยะเสนา (2554) ทำวิจัยเรื่อง การประเมินผลเปรียบเทียบ ในมิติต่างๆ ของประชาชนในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ วัตถุประสงค์หลักในการวิจัย ประการแรกเพื่อวัดระดับความรู้และความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในอาชีพต่างๆ ได้แก่ ประชาชนทั่วไป ประชาชนในภาค เกษตร ประชาชนในภาคบริการ ประชาชนในภาคอุตสาหกรรม และประชาชนในภาคราชการ ในหลักการ 3 ห่วง คือความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน และ 2 เงื่อนไข คือ การมีความรู้และคุณธรรม ประการที่สองเพื่อศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ ใช้ของประชาชน ในมิติด้านต่างๆ 5 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการเรียนรู้แบบมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล วิธีการศึกษาได้ใช้

แบบสอบถาม สัมภาษณ์ประชาชน จำนวน 5,111 คน และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในประชาชนที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตเป็นกรณีศึกษา จำนวน 13 ตัวอย่าง ผลการศึกษา ในด้านความรู้และความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ประชาชนในแทบทุกอาชีพมีความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ยกเว้นประชาชนในภาคเกษตรมีความเข้าใจในระดับปานกลาง แต่มีความเข้าใจผิดในหลักการอยู่หลายเรื่อง อาทิเช่น คิดว่าเป็นปรัชญาที่ใช้กับคนยากจนเป็นเรื่อง เกี่ยวกับเศรษฐกิจเท่านั้น มิได้รวมด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นต้น การศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในมิติต่างๆ กล่าวคือ ด้านเศรษฐกิจ คือ การมีรายได้เพียงพอ กับการใช้จ่ายและมีเหลือเก็บ ด้านสังคมคือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมและการปฏิบัติตนใน การอยู่ร่วมกันในสังคม ด้านวัฒนธรรมคือการปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การปฏิบัติตนในเรื่องการกำจัดของเสียและด้านการอนุรักษ์พลังงาน และด้านการเรียนรู้แบบมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลคือการแสวงหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพของตนเอง ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนทั่วไป นำมาประยุกต์ใช้ในระดับมากในทุกมิติ ประชาชนในภาคเกษตรและ ภาคบริการนำมาประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง โดยนำมาใช้มากในมิติด้านสังคม เช่นเดียวกันสำหรับ เจ้าของ หรือผู้บริหารภาคอุตสาหกรรม นำมาประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง โดยนำมาใช้มากในมิติด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนลูกจ้างภาคอุตสาหกรรม นำมาประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง และประชาชนในภาคราชการ นำมาประยุกต์ใช้ในระดับมาก โดยนำมาใช้มากในมิติด้านสังคม เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังพบว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้นั้น มีความสัมพันธ์ระดับความรู้ ความเข้าใจในหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้ที่มีความเข้าใจมาก จะนำมาประยุกต์ใช้มาก ส่วนผู้ที่เข้าใจน้อยก็จะนำมาใช้น้อย

ชูชัย พิทักษ์เมืองแมน (2553) ได้ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาทัศนคติของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต และ (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของนักศึกษาต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยศึกษาจากตัวอย่างจำนวน 358 คน ผลการวิจัยพบว่า (1) นักศึกษามีทัศนคติต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตในระดับมากทั้งในด้านบุคคล ครอบครัว และด้านสังคม และ (2) ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของนักศึกษาต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ส่วนปัจจัยด้านอื่นๆ ไม่มีผลต่อทัศนคติของนักศึกษา